

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ
ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ: РЕГІОНАЛЬНИЙ
АСПЕКТ**

Виконала: магістрантка 3-го курсу, групи 8.2817-з
спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»
освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування»
В.О. Шапошнікова

Керівник: доцент кафедри соціальної
філософії та управління,
доцент, к.філос.н. Ель Гуессаб Карім

Рецензент: доцент кафедри соціальної
філософії та управління,
доцент, к.психол.н. Бойко Г.В.

Запоріжжя – 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління

Кафедра соціальної філософії та управління

Рівень вищої освіти магістр

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри соціальної філософії та управління

_____ Т.І.Бутченко

«____» _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Шапошніковій Вікторії Олександрівні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Публічно-управлінська діяльність у сфері оздоровлення та відпочинку дітей: регіональний аспект

керівник роботи Ель Гуессаб Карім, канд.філос.н., доцент

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвердені наказом ЗНУ від «29» травня 2019 року № 804-с

2. Строк подання студентом роботи 20 лютого 2020 року

3. Вихідні дані до роботи Організація відпочинку та оздоровлення дітей в Україні: зб. нормат. документів та інформ. матеріалів / упоряд.: З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко, Л. Ю. Якименко, Л. І. Стрига. Київ: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. 170 с.; Калініченко А. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку: поняття, види та форми діяльності. Державне управління в Україні: проблеми державотворення, виклики та перспективи: Матеріали II Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів з державного управління (3 червня 2011 року). Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2011. 215 с.; Кашуба Я. Формування системи дитячого оздоровлення і туризму. Львів: ПАІС, 2007. 293 с.; Довідник нормативно-правових актів з оздоровлення та відпочинку дітей/ упор. Мещан І., Дроздова О., Шапошнікова В., Акцент Інвест-трейд, Запоріжжя, 2013. 200 с.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Проаналізувати історію дослідження системи оздоровлення та відпочинку дітей. 2. Уточнити зміст основних понять дослідження: «публічна політика», «публічно-управлінська діяльність», «оздоровлення», «дитячий заклад оздоровлення та відпочинку». 3. Визначити принципи та методи дослідження публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей. 4. Дослідити сутність та механізм публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей. 5. Висвітлити нормативно-правове регулювання у сфері оздоровлення та відпочинку дітей. 6. Виявити проблеми щодо надання оздоровчих послуг дітям. 7. Охарактеризувати систему дитячого оздоровлення та відпочинку України та Запорізької області. 8. Обґрунтувати

основні перспективи удосконалення публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей в Україні та Запорізькій області.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Ель Гуессаб Карім, доцент кафедри соціальної філософії та управління	29.05.2019	29.05.2019
Розділ 2	Ель Гуессаб Карім, доцент кафедри соціальної філософії та управління	24.06.2019	24.06.2019
Розділ 3	Ель Гуессаб Карім, доцент кафедри соціальної філософії та управління	23.09.2019	23.09.2019

7. Дата видачі завдання _____ 29 травня 2019 року _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Березень 2019	<i>виконано</i>
2.	Бібліографічний пошук	Квітень 2019	<i>виконано</i>
3.	Розробка основних положень роботи	Травень 2019	<i>виконано</i>
4.	I розділ	Червень 2019	<i>виконано</i>
5.	II розділ	Вересень 2019	<i>виконано</i>
6.	III розділ	Листопад 2019	<i>виконано</i>
7.	Систематизація висновків	Січень 2020	<i>виконано</i>
8.	Нормоконтроль	Лютий 2020	<i>виконано</i>

Студент _____ В.О. Шапошнікова

Керівник роботи _____ Ель Гуессаб Карім

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.В.Заїка

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 105 сторінок, 73 позиції у списку літератури.

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА, ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, ОЗДОРОВЛЕННЯ, ВІДПОЧИНОК, ДИТЯЧІ ЗАКЛАДИ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

Мета дослідження: провести аналіз динаміки структури дитячого оздоровлення та відпочинку і стану мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку всіх форм власності та типів як соціально-економічної системи у сучасних умовах та виявлення проблематики, що перешкоджає функціонуванню та розвитку дитячого оздоровлення та відпочинку в Україні та Запорізькій області.

Об'єкт дослідження: публічна політика у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.

Предмет дослідження: публічна політика у сфері оздоровлення та відпочинку дітей у Запорізькій області.

Методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, структурно-функціональний, аналіз статистичних даних.

Новизна роботи полягає у розвитку теоретичних основ що визначають зміст і особливості формування та реалізації публічної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.

Гіпотеза. Недостатній контроль за рівнем матеріально-технічного забезпечення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку всіх типів не сприяє створенню належних умов проживання та призводить до скорочення мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку Запорізької області.

Висновки: 1. На сьогоднішній день в Україні діє низка законів та нормативних актів щодо оздоровлення та відпочинку дітей: «Про оздоровлення та відпочинок дітей» від 2008 року, «Про охорону дитинства» від 2001 року, «Про позашкільну освіту» від 2000 року.

2. Регіональна система соціального захисту дітей являє собою цілеспрямовану діяльність місцевих органів влади, місцевих державних адміністрацій та недержавних організацій з реалізації законодавчо закріплених соціальних норм, що гарантує держава особам віком від 7 до 18 років.

3. Органи виконавчої влади в регіонах (місцеві державні адміністрації, об'єднані територіальні громади) разом з органами місцевого самоврядування складають регіональну систему управління соціальним захистом населення.

SUMMARY

Diploma thesis consists of 105 pages, 73 literature sources.

PUBLIC POLICY, PUBLIC-MANAGEMENT ACTIVITY, HEALTH IMPROVEMENT, REST, CHILDREN'S HEALTH AND RESTORATION

Research purpose is to analyze the dynamics of the children's health improvement and restoration structure, as well as the network state of the children's health improvement and restoration institutions of all ownership forms and types as a socio-economic system in modern conditions and to identify problems that impede the functioning and development of children's health improvement and restoration in Ukraine and Zaporizhzhia region in particular.

Research object is public policy in the field of children's health improvement and restoration.

Research subject is public policy in the field of children's health improvement and restoration in Zaporizhzhia region.

Research methods are analysis, synthesis, induction, deduction, structural and functional, statistical data analysis.

Research novelty lies in theoretical foundations development that determine content and features of the public policy formation and implementation in the field of children's health improvement and restoration.

Research hypothesis is that insufficient control over the logistical support level of children's health improvement and restoration facilities of all types does not contribute to the creation of proper living conditions and leads to a reduction in the network of children's health improvement and restoration facilities in Zaporizhzhia region.

Conclusions: 1. Nowadays, there is a number of laws and regulations in Ukraine on children's health improvement and restoration: "On children's health improvement and restoration" dated 2008, "On the protection of childhood" dated 2001, "On extracurricular education" dated 2000.

2. The regional system of children's social protection is a deliberate activity of local authorities, local state administrations and non-governmental organizations in the implementation of socially established norms, guaranteed by the state to persons aged from 7 to 18 years.

3. The executive power in the regions (local state administrations, united territorial communities) together with the local self-government bodies make up the regional system of social protection management of the population.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ.....	9
1.1. Історія дослідження публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.....	9
1.2. Уточнення змісту основних понять дослідження: «публічна політика», «публічно-управлінська діяльність», «діти», «оздоровлення», «відпочинок», «дитячий заклад оздоровлення та відпочинку».....	14
1.3. Принципи та методи дослідження публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.....	24
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ.....	32
2.1. Сутність, зміст, принципи, форми публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.....	32
2.2. Система публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.....	48
2.3. Нормативно-правове забезпечення публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.....	54
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	67
3.1. Сучасний стан публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей в Україні на прикладі діяльності Запорізької області.....	67
3.2. Основні чинники оптимізації розвитку публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей в Україні на прикладі діяльності Запорізької області.....	85
ВИСНОВКИ.....	96
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	99

ВСТУП

Актуальність теми магістерської роботи характеризується вирішенням проблеми збереження і покращення здоров'я нації в цілому, зокрема, профілактики захворювань, оздоровлення та відпочинку, поліпшення надання відповідних послуг дітям в умовах збройного конфлікту на сході України. Проаналізовано динаміку структури дитячого оздоровлення та відпочинку і стану мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку всіх форм власності та типів як соціально-економічної системи, проведено дослідження результатів дитячої оздоровчої кампанії 2019 року.

Здійснено аналіз діяльності сфери дитячого оздоровлення та відпочинку України з метою обґрунтування низки суперечностей у реалізації положень Закону України «Про оздоровлення та відпочинок» та інших нормативно-правових актів стосовно оздоровлення та відпочинку дітей на практиці. Окреслені стратегічні аспекти щодо вирішення проблем та можливості розвивати міжрегіональну співпрацю у сфері дитячого оздоровлення та відпочинку з метою підвищення рівня конкурентоспроможності й якості оздоровчих послуг.

Проблемна ситуація полягає у вивченні проблем публічного управління у сфері оздоровлення та відпочинку дітей в Україні надзвичайно актуальним постає питання щодо ґрунтового аналізу публічно-управлінських підходів, які застосовуються в цій сфері в Україні та на рівні регіонів, адже материнство і дитинство було й залишається на даний час одним із головних пріоритетів державної соціальної політики для будь-якої країни.

Огляд наукових робіт свідчить, що питання організації оздоровлення та відпочинку дітей є предметом розгляду багатьох науковців. Найбільш детально розроблені напрямки державного управління туристичною галуззю (С. Нордін, Ю. Гуменюк, Л. Давиденко, М. Борушак, О. Босак), сферою туристично-рекреаційною діяльністю (В. Крамаренко, М. Нагорська, І. Бережна, І. Дишловий, Н. Цопа), санаторно-курортним забезпеченням дітей (Н. Борецька, П. Гаман, В. Мегедь, Е. Лібанова, О. Соколова).

Однак, проблемні питання державного управління у сфері оздоровлення та відпочинку розроблені ще недостатньо, представлені лише висвітленням окремих напрямків управлінської діяльності Я. Кашуба, М. Наказний. Відтак, потребує дослідження публічно-управлінська діяльність оздоровлення та відпочинку дітей.

Об'єкт дослідження – публічна політика у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.

Предмет дослідження – публічна політика у сфері оздоровлення та відпочинку дітей у Запорізькій області.

Мета дослідження – полягає у проведенні аналізу динаміки структури дитячого оздоровлення та відпочинку і стану мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку всіх форм власності та типів як соціально-економічної системи у сучасних умовах та виявлення проблематики, що перешкоджає функціонуванню та розвитку дитячого оздоровлення та відпочинку в Україні та Запорізькій області.

Для досягнення поставленої мети слід виконати такі *завдання дослідження*:

- здійснити уточнення змісту головних понять дослідження «публічна політика», «публічно-управлінська діяльність», «оздоровлення», «дитячий заклад оздоровлення та відпочинку»;
- обґрунтувати основні принципи та методи дослідження, що використовуються у даній роботі;
- визначити сутність, зміст, форми публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей;
- провести аналіз системи дитячого оздоровлення та відпочинку України та Запорізької області;
- провести аналіз нормативно-правової бази, яка регламентує діяльність з оздоровлення та відпочинку дітей;
- виявити проблеми щодо надання оздоровчих послуг дітям;

– розробити шляхи вдосконалення публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей в Україні та Запорізькій області.

Новизна магістерської роботи полягає у розвитку теоретичних основ що визначають зміст і особливості формування та реалізації публічної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.

Гіпотеза. Недостатній контроль за рівнем матеріально-технічного забезпечення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку всіх типів не сприяє створенню належних умов проживання та призводить до скорочення мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку Запорізької області.

Апробація роботи. Основні положення та результати дослідження обговорено на Міжнародній науковій конференції «Наукові теорії сьогодення та перспективи розвитку наукової думки» (11 жовтня 2019 року, м. Київ).

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ

1.1. Історія дослідження публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей

Здоров'я як найвища життєва цінність перебуває в полі зору багатьох науковців і практиків різних галузей науки. В економічних науках категорія «здоров'я» розглядається як невіддільний якісний елемент концепції людського розвитку, теорії людського капіталу та трудового потенціалу. Так, в теорії людського капіталу Т. Шульца [73, с. 38-56], Г. Беккера [1, с. 11], М. Блауг [3, с. 421] здоров'я людини є найвищим багатством (спадковим і набутиим), різності в рівні якого складають важливе джерело розподілу оплати заробітної плати працюючих, а відтак належний рівень життя, який включає медичне обслуговування, обов'язковий рівень оздоровлення та організований відпочинок. Всі ці елементи дозволяють накопичувати людський капітал. У XXI столітті лідером буде не та країна, яка має більше природних ресурсів або основних фондів і навіть фінансів, а та, яка володітиме більшим і якіснішим людським капіталом.

Дослідженням соціальних проблем формування людського капіталу займається Л. Тертична [62]. Науковець проводив аналіз взаємозв'язків змін розвитку і людського капіталу враховуючи соціально-економічний стан і особливості змін суспільства в Україні. Також, Л. Тертична приділяла увагу особливостям різних видів інвестицій у людський капітал, вивчала чинники, що впливають на формування і функціонування економіки, оскільки інвестиції в розвиток людини на всіх рівнях є ефективним джерелом зростання не тільки економіки, але й рівня життя, що забезпечить Україні гідне місце у світовій цивілізації.

Здоров'я в наш час на рівні держави розглядається як життєва цінність перебуває у центрі уваги державної демографічної та соціальної політики.

Пріоритетне завдання соціальної політики у розвинених країнах світу полягає у продовженні періоду активного життя громадян. Задля досягнення цієї мети величезне значення має оздоровлення та рекреація. Оскільки оздоровлення та рекреація сприяють розвитку фізичного і духовного стану людини, а також відновленню сил людини, що надалі позитивно впливає на рівень працездатності людини.

Цим питанням, а саме рекреації та туризму присвячено ряд праць вчених. Зокрема, Бобкова А. Г., Кравців В. С., Євдокименко В. К., Долишний М. І., Школа І. М., Мироненко Н. С., Твердохльбов І. Т., Мамутов В. К., Шмагіна В. В., Харічков С. К. у своїх роботах приділяли увагу питанням розвитку та функціонування рекреаційного комплексу, рекреаційну географію та правові аспекти рекреаційної діяльності. Значну увагу приділялось вивченню туризму. Детально рекреацію, як оздоровчу форму вивчала Мацола В. І. та Гудзь П. В. [4; 30; 23; 22; 71; 36].

Термін «рекреація» у перекладі з латинської мови означає відновлення сил. Тлумачний словник сучасної української мови трактує «Рекреацію» як перерву, відпочинок, розвагу, зміну дій, що не пов'язані з трудовою діяльністю, і характеризує місце, простір, де відбуваються ці дії [5, с. 572].

Достатньо загальним є визначення рекреації Долишнього М. І. На його думку, рекреація є невід'ємною частиною або умовою нормального життя людини. Для сучасної людини рекреація є засобом компенсації напруження, поновлення працездатності, посилення розумової діяльності у дітей та підлітків. Деякі науковці розуміють поняття рекреації як суспільне явище. Така позиція притаманна науковцям Мамутову В. К., Амоші А. І. [12, с. 143].

Мацола В. І. розуміє рекреацію дещо обмежено під час трактування цього на перших погляд простого терміну. Мацола В. І. стверджує, що рекреація – це об'єктивно зумовлений процес затрат суспільної праці, спрямованої на збереження, відновлення та розвиток функцій робочої сили [32]. На нашу

думку доречно визначає поняття рекреації Мироненко М. С. і Твердохльобов І. Т. Їх наукова новизна полягає в розширенні та деталізації поняття рекреації і визначають його як «сукупність явищ і відносин, що виникають у процесі використання вільного часу для оздоровчої, пізнавальної, спортивної, культурноосвітньої діяльності людей на спеціалізованих територіях, що розташовані поза населеним пунктом – місцем їх постійного проживання» [36, с. 145]. Але і в цьому, на перший погляд, ґрунтовному визначенні терміну рекреація є недоліки, а саме обмеження поняття рекреації «спеціалізованими територіями» або їх ще називають рекреаційними зонами. З точки зору простору рекреація може бути активною та пасивною. Під активною ми розуміємо переміщення за межі постійного проживання, наприклад поїздка до іншого міста, або до іншої країни, так під пасивною – відпочинок поблизу постійного місцепроживання, наприклад похід до лісу або відпочинок біля річки чи озера. Деякі сучасні науковці тлумачать поняття рекреації, як господарської діяльності з виробництва, організація та надання рекреаційних послуг, забезпечення цих послуг необхідними, перш за все матеріально-технічними ресурсами. Широко та змістовно трактує поняття рекреації Смаль І. В., розуміючи під нею відновлення і відтворення фізичних і духовних сил, витрачених людиною у процесі життєдіяльності, всі види діяльності у вільний час, спрямовані на задоволення рекреаційних потреб людини [59, с. 42].

Отже, проаналізувавши усі вищенаведені тлумачення поняття «рекреація» взявши їх за основу, можна стверджувати, що рекреація це система заходів, які пов'язані із використанням вільного часу для оздоровчої, відпочинкової, спортивної та культурно-пізнавальної діяльності, які покликанні зберегти та відновити, укріпити фізичне, духовне та психологічне здоров'я людини та її життєві сили.

Після визначення поняття рекреації слід розібратися з організацією управління рекреаційним потенціалом. Так, Євдокименко В. К. стверджує, що рекреаційний комплекс слід уявляти у вигляді трьох підсистем: санаторно-курортної, туристичної і відпочинкової [23, с. 8].

Школа І. М. виділяє такі сфери, як туризм, відпочинок, спорт і санаторно-курортне лікування [71, с. 31].

Смаль І. В. виділяє три форми рекреації: туризм, лікування і відпочинок [59, с.52].

Кравців В. С. акцентує увагу на таких видах та підвидах рекреаційної діяльності:

- санаторно-курортна (кліматолікування, бальнеологія, грязелікування);
- оздоровча (купально-пляжна, прогулянкова);
- спортивна (туристичний, мисливський, гірськолижний, альпіністський, водний);
- пізнавальна [7, с. 30].

Проаналізувавши дослідження науковців з питань рекреаційної діяльності виявлено, що відсутнє визначення «рекреаційно-оздоровчого комплексу», але деякі економісти розглядають рекреаційний комплекс, туристично-рекреаційний комплекс.

Ковалевський В. В., Михайлюк О. Л., Семенова В. Ф. пропонують визначати рекреаційний комплекс як частину світового господарства, поєднаного із освоєнням територій для відпочинку, профілактичного та реабілітаційного лікування та туризму. Також, дослідники виокремлюють три групи рекреаційних комплексів:

- лікувально-оздоровчий (санаторно-курортне лікування і оздоровлення);
- пізнавальний (туризм);
- економічний (регенерація робочої сили, сфера господарської діяльності) [14, с. 254].

Інші, наприклад Гудзь П. В. розглядає рекреаційний комплекс як індустрію. На його думку, рекреаційний комплекс має складатися із сукупності підприємств виробничих та невиробничих галузей, інфраструктури, які у своїй діяльності використовують лікувально-оздоровчі, пізнавальні

ресурси задля виробництва рекреаційних продуктів для задоволення потреб цільових споживачів та отримання прибутку.

Як функціонально-територіальну систему визначає рекреаційний комплекс Рогатенюк Е. В. Він стверджує, що рекреаційний комплекс є водночас основою і формою розвитку регіонального економічного простору. З цієї точки зору, можна виділити три групи організаційно-структурних одиниць регіонального рекреаційного комплексу:

- рекреаційні за призначенням курортні установи та туристські організації;
- організаційно-структурні одиниці, що здійснюють рекреаційну діяльність – підприємства інфраструктури рекреаційного регіону та підприємства ринкової інфраструктури;
- органи управління рекреаційною діяльністю у області, функції яких полягають у нормативному, методичному та організаційному забезпеченні [30, с. 11].

З точки зору міжгалузевго комплексу та складової соціальної інфраструктури відноситься думка Стеченка Д. С., який розглядає рекреаційно-туристичний комплекс у двох аспектах:

- як міжгалузевий комплекс як елемент сфери послуг, де виникають і набувають розвитку економічні відносини з виробництва, обміну і споживання рекреаційно-туристичного продукту;
- як складову соціальної інфраструктури територій різного рівня, що становить комплексну систему (мережу) підприємств і закладів із виробництва, просування і реалізації рекреаційно-туристичних послуг [60, с.199].

На думку Турло Н. П. задля задоволення різноманітних потреб таких як оздоровчих, культурних, пізнавальних туристично-рекреаційний комплекс об'єднує туристично-рекреаційні заклади, обслуговуючі їх підприємства інфраструктури та інші галузі, які мають тісні виробничі і економічні зв'язки, спільно використовують ресурси. Слід зауважити, що обмеження рекреаційного комплексу територією міста є некоректним.

Таким чином, місцевий рекреаційно-оздоровчий комплекс можна охарактеризувати як частину господарства регіону, пов'язану з використанням територіальних особливостей для відпочинку та оздоровлення людини, підлітка, дитини через організацію відпочинку та лікування з метою зміцнення та відновлення їхніх життєвих сил.

Рекреація, як система заходів, з точки зору використання вільного від роботи часу, який використовується для оздоровчої, спортивної та культурно-пізнавальної діяльності на спеціально відведеній території, що спрямовані на збереження, зміцнення та відтворення фізичного, психологічного та духовного стану здоров'я людини та її життєвих сил, на сучасному етапі розвитку суспільства набуває особливого значення. Оскільки рекреація сприяє відновленню та розвитку не тільки фізичних і духовних сил людини, а також посиленню її працездатності та здоров'я.

1.2. Уточнення змісту основних понять дослідження: «публічна політика», «публічно-управлінська діяльність», «діти», «оздоровлення», «відпочинок», «дитячий заклад оздоровлення та відпочинку»

Публічна політика для України є досить новим явищем. Публічна політика визначає результативність держави, що проявляється в успішному вирішенні проблем і сталому розвитку країни. Публічна політика є атрибутом і найважливішою ознакою демократичної держави, адже тільки демократична держава має потребу в рівноправному діалозі з суспільством. Більшість зарубіжних дослідників переконані у тому, що історично публічна політика виникла на хвилі дискусій підвищення ефективності державного управління і, головне, з розширенням можливостей участі громадянського суспільства в політичному процесі [53, с. 209].

Данілов Н. Ю., Гуров О. Ю., Жидков Н. Г. – зазначають, що термін «публічна політика» сам по собі є достатньо спірним. Складність перекладу полягає у пошуку поняття, яке б відображало суть концепції. Серед варіантів

перекладу терміну зустрічаються різноманітні поняття «відкрита», «суспільна політика», «публічно-державна», навіть «соціальна» [53, с. 16]. У контексті публічного управління публічна політика є політикою, що задовольняє суспільні очікування. Розглядаючи «державну політику» та «публічну політику» як визначальні чинники ціннісно-цільового спрямування публічного управління, важливо брати до уваги якісні характеристики держави як форми організації суспільства, її питому вагу у суспільних процесах, співвідношення та характер взаємодії з громадянським суспільством, здатність конкретної політичної системи реагувати на запити суспільства, особливості взаємодії органів державної влади з суспільством.

Публічна політика спрямована на забезпечення суспільного інтересу, на відміну від таких варіантів як «державний інтерес», «корпоративний інтерес», «приватний інтерес». За певних політичних режимів держава може блокувати та «відмовлятися» від санкціонування певних суспільних інтересів і вони ніколи не набувають статусу публічного інтересу. Завдання публічної політики створити механізми виявлення і забезпечення суспільного інтересу. Важливо також зазначити, що публічна політика завжди пов'язана з реалізацією владних повноважень з моменту формування проблеми політики з метою визначення характеру політичного рішення, аж до результатів оцінки його реалізації [53, с. 85-86]. Державна політика та державне управління нині піддаються суттєвим змінам під впливом нових структур суспільних взаємодій, глобалізації, інформаційних технологій. Публічна сфера набуває значимості як платформа взаємодій та вироблення суспільних інтересів, формулювання суспільних цілей та задач. Державна політика перестає бути державною, як такою, і набуває ознак публічності у тому розмінні, що держава визнається актором, що діє та вибудовує свою політику та здійснює управління в публічній сфері.

В цьому значенні акцентуємо увагу на тому, що «публічність» у контексті розгляду поняття «публічна політика» – це не просто «політика винесена на публіку, на публічне обговорення».

«Публічність» передбачає здійснення різних видів діяльності для

досягнення суспільних цілей. Відповідно публічність інтересу означає, що його суб'єктом є суспільство як органічне ціле. [5, с. 19-21]. Не можна залишити поза увагою рекомендації, які дав один з найбільш відомих американських дослідників публічної політики Джеймс Андерсон. Пояснюючи чим саме «публічна політика» відрізняється від «державної політики», він зазначає, що окремі напрями публічної політики формуються урядовими структурами та чиновниками. Дослідник вказує на те, що публічна політика, по-перше, завжди пов'язана з цільовими, або зорієнтованими на досягнення цілі діями. По-друге, публічна політика складається з певних цільових дій прийнятих урядовими чиновниками протягом певного періоду часу, а не з дискретних рішень. По-третє, публічна політика виникає завжди у відповідь на політичні запити [53, с. 10–14]. Відповідно публічна політика завжди орієнтується на результат і в цьому проявляється її інструментальний характер. Під державною політикою слід розуміти сукупність ціннісних цілей, державно-управлінських заходів, рішень і дій, порядок реалізації державно - політичних рішень (поставлених державною владою цілей) і системи державного управління розвитком країни. Визначальним для державної політики є результат її реалізації, тобто кількісний вимір її цілей [5, с. 8].

Політична енциклопедія термін «публічна політика» визначає як: горизонтальна (на відміну від політики владної – вертикальної) складова політичного процесу, безпосередньо впливає на формулювання і прийняття політичних рішень, забезпечує зв'язок між владними структурами і суспільством – економічними акторами, громадськими організаціями та рухами, експертами, цільовими громадськими групами [5, с. 571]. У той час як у енциклопедії державного управління, публічна політика визначається як: діяльність органів публічного врядування спрямована на вирішення суспільних проблем; публічна політика як діяльність загалом визначають як «відношення органів влади до свого оточення» [5, с. 362]. Публічну політику здійснюють органи публічного врядування, які уповноважені громадою здійснювати владні функції на основі закону і мають легітимні засоби добиватися виконання своїх

рішень. До таких органів належать органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Громадські об'єднання і бізнес можуть впливати на публічну політику, але вони не уповноважені приймати рішення від імені громади і не несуть за них відповідальності.

Публічна політика здійснюється як реакція на запити громадян чи виникнення якоїсь суспільної проблеми. Проблеми, на вирішення яких спрямовується публічна політика мають насамперед публічне, а не приватне спрямування [53, с. 284-285].

Правове визначення поняття «діти» у вітчизняному законодавстві з'явилося у 2001 році, попри те, що Конвенцію ООН про права дитини було ратифіковано Україною ще в лютому 1991 року і вона набрала чинності у вересні того ж року. Законодавцям знадобилося десятиліття, аби запровадити норми Конвенції окремим законом. Поняття «діти» законодавці визначили так, як це подано в Конвенції ООН про права дитини: «Дитиною є кожна людська істота до досягнення нею 18-річного віку» [44].

Сімейний кодекс України у 2002 році вводить поняття «малолітня (від народження до 14 років) та неповнолітня (від 14 до 18 років) дитина» [38, с. 71].

Вікові межі неповнолітньої дитини накладаються на вікові межі молоді, що, за законом, визначено як особи віком від 14 до 35 років. Попри це, доволі часто можна зустріти «галузеві» визначення вікових меж дитинства.

Так, у системі охорони здоров'я досить часто вважається завершенням періоду дитинства досягнення дитиною 16 років. Правоохоронні органи вдаються до своїх професійних визначень: «Досягне/досяг віку кримінальної відповідальності, віку цивільної дієздатності й відповідальності» тощо. Таке розмаїття правових визначень може бути сприйнято, як високий рівень законотворчої роботи, глибоке опрацювання суті соціального явища. Кожна структура використовує «своє» визначення, відтак формує свої, вузькогалузеві, заходи щодо дітей. Відповідно, формує і власну звітність – про свій напрям діяльності. Попри це, державна статистика оперує поняттям «дитина» саме в контексті «особа віком від народження до 18 років» [38, с. 83].

Загальновідомо, що зміст поняття визначає сукупність суттєвих ознак окремих предметів, обраних для дослідження, які забезпечують можливість узагальнення цих предметів у конкретному середовищі [38, с. 26]. Слід розрізняти поняття: «оздоровлення», «відпочинок», «заклади оздоровлення», «заклади відпочинку» та розуміти їхнє змістовне наповнення, визначити відмінності між публічним управлінням та державним регулюванням сферою дитячого оздоровлення та відпочинку.

Зазвичай під оздоровленням розуміється комплекс спеціальних заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, спрямованих на поліпшення та зміцнення стану фізичного і психічного здоров'я дітей [5, с. 507].

Щодо відпочинку, то це заходи, що забезпечують організацію дозвіллевої діяльності дітей, відновлення фізичних і психічних функцій дитячого організму, сприяють розвитку духовності та соціальної активності дітей [5, с. 49].

Відповідно до нормативно-правової бази, і оздоровлення, і відпочинок є комплексом спеціальних заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, що здійснюються у дитячому закладі оздоровлення та відпочинку протягом відпочинкової зміни [21, с. 4].

Відмінність між поняттями полягає в тому, що комплекс таких заходів при відпочинку забезпечує організацію дозвілля дітей, сприяє розвитку духовності та соціальної активності дітей. Що стосується фізичних і психічних функцій дитячого організму, то при оздоровленні відбувається їх зміцнення, а при відпочинку – відновлення [38, с. 134-135].

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку є багатопрофільними організаціями, в яких надаються побутові, і комунальні послуги, відбувається громадське харчування, забезпечується охорона здоров'я, здійснюється позашкільна робота, організація дозвілля та виховання дітей. По-суті, мова про виховання здорового молодого покоління з гармонійним розвитком фізичних і духовних сил.

У радянські часи це була цілісна відпрацьована система, де кожен щабель вертикалі управління знав коло своїх завдань і обов'язків. Керівництву таких закладів необхідно було підготувати базу, а за все інше відповідали профспілки і комсомол, органи освіти, охорони здоров'я, громадського харчування. Відтак, існувала широка мережа дитячих садків, шкіл-інтернатів, оздоровниць, таборів відпочинку та інших дитячих закладів.

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, створені з метою реалізації права кожної дитини на повноцінний відпочинок і оздоровлення, зміцнення здоров'я дітей шкільного віку. Здійснюють принцип наступності і безперервності виховання, виконують по відношенню до школи компенсуючу функцію, надають можливість дітям відпочити, зняти фізичне і психічне навантаження навчального року, а також створюють нові умови для збагачення їх соціального досвіду.

З урахуванням цього визначимо дитячий заклад оздоровлення та відпочинку як постійно або тимчасово діючий дитячий заклад, призначений відповідно для оздоровлення або відпочинку дітей, розташований у спеціально збудованому або пристосованому приміщенні (навчальний заклад, наметове містечко, табір тощо), в якого є необхідна матеріально-технічна база, кадрове забезпечення та технології для надання послуг з оздоровлення та відпочинку [21, с. 5].

Основними критеріями щодо їх функціонування визначаються:

- структура зайнятості дітей (протягом зміни і протягом кожного дня), її різноманітність;
- рівень і характер взаємин у дитячому і дорослому середовищу і між ними;
- реальна дитяча самодіяльність (що дитина може запропонувати і реалізувати);
- творчий продукт дітей, їх особисті культурні досягнення (альбоми про життя закладу, вироби, грамоти, призи, сертифікати досягнень, нові знання й уміння, приміром, нові пісні, ігри, туристичний досвід тощо);

- захищеність і комфортність дитини у закладі;
- репутація закладу (команди, що проводить зміну).

Відповідно до умов та особливостей діяльності дитячі заклади оздоровлення та відпочинку поділяються на 2 основні типи: заклади оздоровлення та заклади відпочинку.

До дитячих закладів оздоровлення, в яких надаються послуги оздоровлення, що доповнюються комплексом медичних послуг, спрямованих на поліпшення стану здоров'я дітей, запобігання захворювання) належать: дитячий заклад санаторного типу; дитячий центр; позаміський заклад оздоровлення та відпочинку [21, с. 14].

Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку веде пропаганду здорового способу життя, забезпечує дітям, які перебувають у ньому:

- захист життя і здоров'я;
- належні умови для повноцінного оздоровлення та відпочинку, розвитку їхніх творчих здібностей, занять фізичною культурою, туризмом, природоохоронною та краєзнавчою роботою, суспільно корисною працею
- оволодіння іншими корисними навичками тощо;
- добровільний вибір видів діяльності та дозвілля;
- користування матеріально-технічною, культурно-спортивною, оздоровчою, навчально-виробничою, науковою та корекційно-відновною базою дитячого оздоровчого закладу;
- вільне висловлювання поглядів, думок, переконань;
- захист від будь-яких форм експлуатації, насилля з боку педагогічних та інших працівників дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, пропаганди релігійних конфесій.

Щодо дитячих закладів відпочинку, то в них забезпечується належний догляд, виховний процес, повноцінне дозвілля дітей, розвиток їх здібностей та інтересів. Але при цьому поряд з відпочинком організовується трудова діяльність з метою формування трудових інтересів і навичок, здійснюється комплекс заходів, спрямованих на формування навичок безпечної

життєдіяльності, самообслуговування, колективізму.

Відповідно, до дитячих закладів відпочинку належать: табір з денним перебуванням; дитячий заклад праці та відпочинку; наметове містечко [21, с. 14-15].

Таким чином, дитячий заклад оздоровлення та відпочинку – постійно або тимчасово діючий, спеціально організований або пристосований заклад, призначений для оздоровлення, відпочинку, розвитку дітей, що має визначене місце розташування, матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та технології для надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до державних соціальних стандартів надання послуг з оздоровлення та відпочинку. Однак, незалежно від форми власності, всі дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, зобов'язані створювати умови для проживання, харчування, медичного обслуговування, виховання дітей, розвитку їх інтересів та здібностей, здобуття елементарних трудових навичок тощо відповідно до державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку дітей, якими є:

- нормативи матеріально-технічного забезпечення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку інвентарем та обладнанням для надання медичних послуг, організації виховного процесу та дозвілля дітей;

- нормативи розміщення дітей для оздоровлення та відпочинку на території, у будинках і приміщеннях дитячих закладів оздоровлення та відпочинку;

- норми забезпечення дітей повноцінним харчуванням у дитячих закладах. [25, с. 30-31].

Аналіз наукових та методичних праць, нормативно-правової бази надає змогу здійснити класифікацію існуючих типів дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, відповідно до встановлених ознак:

- за організаційно-правовою формою: некомерційні та комерційні організації; відомчі; муніципальні;

- за формою власності: державна, комунальна, приватна;

- за видами діяльності: заміські стаціонарні; оздоровчі з денним

перебуванням на період канікул; дитячі санаторії; санаторно-оздоровчі цілорічної дії; праці та відпочинку; наметові та ін.;

- за часом дії: заміські стаціонарні цілорічні; заміські стаціонарні літні; тимчасові на базі санаторіїв, баз відпочинку, закладів освіти; заміські нестаціонарні літні;

- за специфікою призначення: спеціалізовані профільні табори (інтелектуального розвитку, соціальної адаптації, військово-спортивно-оздоровчих, еколого-біологічних, художньої та технічної творчості [26, с. 167].

Окрім створення умов для оздоровлення та відпочинку дітей, заклад повинен мати значний потенціал для виховання особистості через залучення до різних видів діяльності: пізнавальної, трудової, ігрової, художньо-естетичної, фізкультурно-спортивної, екологічної тощо.

Для творчого, інтелектуального, культурного та фізичного розвитку дітей у закладах оздоровлення та відпочинку працюють гуртки, студії, секції, та інші творчі об'єднання, спрямовані на задоволення інтересів, індивідуальних потреб і запитів їх учасників. Розширенню діапазону інтересів дітей, фізичному та духовному оздоровленню сприяє різноманітна дозвілєва діяльність, що передбачає проведення різнопланових заходів:

- тематичних культурно-виховних заходів (конкурсів, вікторин, театральних, концертних дійств), спрямованих на виховання в дітей почуття національної самосвідомості, патріотизму, популяризацію загальнолюдських і національних цінностей;

- спортивних та туристичних змагань, подорожей, тематичних естафет, конкурсу бардівської пісні;

- конкурсів юних біологів, математиків, екологів, інтелектуальних естафет, інтерактивних ігор;

- випуск періодичних, стендових видань, роботу прес-центрів в рамках профілю зміни.

В останні роки все більшої популярності набувають заходи, спрямовані на виявлення, навчання та підтримку юних лідерів, діяльності органів дитячого

самоврядування, а також залучення в установленому порядку дитячих та молодіжних організацій до участі в патріотично-виховній, культурно-просвітницькій, спортивній, краєзнавчій і туристській роботі з дітьми тощо.

По-суті, діяльність дитячих закладів оздоровлення та відпочинку представляє собою систему, в якій процес формування і розвитку індивіда здійснюється в умовах рухомості, простору для ініціативи, пошуку нових форм, методів, технологій, побудови змісту [26, с. 91-93].

Таким чином, ми можемо прийти до висновку, що визначальною рисою дитячого оздоровлення та відпочинку є його поліфункціональний характер, що надає змогу виокремити наступні функції:

- рекреаційна – відновлення фізичних та психоемоційних сил дитини, що підвищує продуктивність навчання, розвиток спортивних напрямів туризму;
- соціальна – набуття дитиною соціального досвіду, і в той же час, позитивний вплив на ринок праці через створення нових робочих місць, можливість реалізації підприємницьких здібностей у сфері оздоровлення та відпочинку, розвиток інфраструктури;
- економічна – зростання основних макроекономічних показників, вирівнювання платіжного та торговельного балансів; податкові надходження до бюджетів різних рівнів; залучення інвестиційних ресурсів у сферу;
- культурна – відродження та збереження народних традицій, стимулювання проведення фестивалів, концертів, конкурсів тощо;
- просвітницько-виховна – пізнання власної історії; виховання патріотизму, любові до рідного народу, духовне збагачення;
- інтеграційна – сприяння входженню країни у світові інтеграційні процеси, залучення іноземного капіталу у формі інвестиційних ресурсів, зближення культур і народів;
- політична – стимулювання політичних відносин між державами при укладанні різних документів про співпрацю в сфері дитячого оздоровлення та відпочинку.

Суттєва відмінність між дефініціями «відпочинок» та «оздоровлення»

полягає в тому, що відпочинок не обмежується тільки поліпшенням та зміцненням фізичного і психічного стану здоров'я дітей, а й включає заходи, спрямовані на розвиток духовності і соціальної активності. Визначальною рисою дитячого оздоровлення та відпочинку є його поліфункціональний характер, що проявляється у виконанні наступних функцій: рекреаційної (у тому числі медико-біологічної); соціальної; економічної; культурної; просвітницько-виховної; інтеграційної; політичної. Відтак, дитяче оздоровлення та відпочинок є сукупністю заходів, покликаних забезпечити розвиток творчого потенціалу дітей, охорону та зміцнення їх здоров'я, профілактику захворювання, заняття їх фізичною культурою, спортом, туризмом, формування навичок здорового способу життя, дотримання ними режиму харчування та життєдіяльності у сприятливому оточуючому середовищі при дотриманні санітарно-гігієнічних та санітарно-епідеміологічних вимог. Разом з тим, слід зазначити, що основними особливостями оздоровчих та відпочинкових послуг є: сезонний характер їх надання, для яких характерно: нерозривність процесу виробництва та споживання; диференціація та індивідуальний характер їх продукування; високі вимоги до якості і значний термін використання.

1.3. Принципи та методи дослідження публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей

Питання методології завжди було надзвичайно важливим для науки. Але вірне осмислення ролі методу в науці сталося не відразу.

Найбільший внесок у дослідження наукової методології внесли такі видатні вчені в області конкретних наук як Галілей Г., Декарт Р., Лейбніц Г., Бекон Ф. та інші.

Так, наприклад, Бекон Ф. порівнював метод зі світильником, який висвітлює подорожньому дорогу в темряві [34, с. 21]. Тим самим, вчений

вказував на значущість наукового методу і прагнув створити такий, котрий міг би виконувати функцію знаряддя пізнання.

З метою досягнення мети дослідження та реалізації поставлених завдань проаналізуємо основні методи та принципи, що були використані під час дослідження, адже питання методології завжди було надзвичайно важливим для науки, багатомірність видів публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей спонукає до правомірного та доцільного використання різноманітних принципів, підходів і методів.

Логіка наукового дослідження відображає певні наукові принципи. Так, наприклад, сутність принципу об'єктивності полягає в тому, що сам історичний процес вивчається шляхом критичного аналізу історичних джерел, що є безпосереднім адекватним відображенням у різноманітних формах минулого.

Наукові дослідження базуються на певних принципах та методах, без яких робота не може вважатись якісною.

Принцип вважається головним вихідним положенням наукової теорії, що виступає абстрактним визначенням ідей у вигляді початкової форми систематизації знань. Методологія в свою чергу виступає вченням про дану систему, тобто загальна теорія методу. Методикою є системною сукупністю прийомів дослідження, це система правил використання методів.

Визначимо, що представляють собою загалом принципи наукового пізнання. Так, поняття «принцип» в науці розглядається як головне вихідне положення наукової теорії, що виступає як перше й найабстрактніше визначення ідеї як початкової форми систематизації знань. При цьому ідеї та принципи створюють закони науки, що відображають суттєві, стійкі та постійно повторювані об'єктивні внутрішні зв'язки між явищами, предметами, елементами та якість [5, с. 1357].

Для об'єктивного та ретельного дослідження теми був використаний певний конкретний набір наукових принципів та методів, що дозволяють детально розкрити публічно-управлінську діяльність у сфері оздоровлення та відпочинку дітей. В основу нашого дослідження покладені такі принципи:

принцип об'єктивності, причинності та діалектичного взаємозв'язку, принцип верифікації тощо. Так, принцип об'єктивності означає, що явища, які ми вивчаємо існують об'єктивно, незалежно від нашої свідомості, є феноменами соціального світу і тому піддаються вивченню.

Принцип причинності та діалектичного взаємозв'язку означає, що всі явища, події у світі пов'язаних між собою причинним зв'язком. Згідно даного принципу впроваджується думка, що без певної причини явище чи подія не можуть відбутися, а також не буває подій, які б не мали певних наслідків. Тільки на основі цього принципу можна досліджувати реальну дійсність з позицій науки, використовуючи механізми доведення і практичної перевірки.

Даний принцип був покладений нами у конструювання гіпотези дослідження. Зокрема, за його допомогою ми припустили, що ефективність управління сферою оздоровлення та відпочинку дітей підвищиться, якщо будуть задіяні усі організації, що відповідають за дану сферу діяльності.

Принцип верифікації заснований на тому, що будь-яке твердження чи судження може та повинно бути емпірично перевірене. Даний принцип складає основу третього праксеологічного розділу магістерської роботи.

Принцип історизму – це пошук схожих досліджень в минулому, використання методик, способів їх організації. Цей принцип дає можливість будувати аналогії, порівняння, визначати зв'язки між явищами, що досліджуються упродовж відповідного часу. Зокрема, щодо нашого дослідження, виявити зміни процесів у сфері оздоровлення та відпочинку, особливо на регіональному рівні.

Принцип розвитку налаштовує на дослідження чинників розвитку сфери оздоровлення та відпочинку, пошуку нових форм роботи у цій сфері.

Принцип комплексності використовується при дослідженні категорій і понять, що застосовуються у науковій розвідці, дає повний аналіз головних характеристик. Тільки у такому випадку вони наповнюються конкретним змістом і отримують визначений зміст.

Принцип активності та творчої діяльності вказує на взаємозв'язок людей в процесі їх діяльності.

Отже, використання вищезазначених принципів допомагає уникнути суб'єктивності та неточності при проведенні дослідження, орієнтує на всебічний аналіз досліджуваного об'єкту. Керуючись цими принципами, ми досліджуємо явище, враховуючи специфіку його історичного розвитку та прогресу.

Метод (від грец. — «шлях, через» – систематизована сукупність кроків, які потрібно здійснити для виконання певної задачі, досягнення мети) – сукупність логічних прийомів і конкретних засобів пізнання загальних і основних закономірностей виникнення, розвитку і функціонування держави і права [5, с. 501].

Метод не слід плутати з методикою (сукупністю засобів доцільного вивчення явища). Його слід розглядати, як вихідну базисну категорію методології. На відміну від предмета дослідження, який дає відповідь на питання, які саме проблеми вивчає та чи інша наука, метод розкриває, як саме, за допомогою яких прийомів, методів і на основі яких принципів відбувається це вивчення [34, с. 12].

Методологія (вчення про методи) — система певних теоретичних принципів, логічних прийомів, конкретних засобів дослідження предмета науки, теоретичні засади їх використання при вивченні державно-правових явищ; інакше кажучи — це способи обґрунтування і розвитку знання. Систематичне вирішення методологічних проблем дається в методологічній концепції, яка створюється на базі певних гносеологічних принципів. Виробіток загального розуміння природи людського пізнання, законів його розвитку належить філософії, і це філософське розуміння знання надає вирішальний вплив на формування уявлень про наукові знання. На методологічну концепцію впливають не лише філософські принципи, оскільки методологічна концепція є теорією будови і розвитку наукового знання,

остільки вона – в тій або іншій мірі – орієнтується також на науку і її історію [5, с. 525-526].

Методи дослідження залежать від позицій, з яких ведеться дослідження оскільки є досить різноманітними, та від міркувань про найдоцільніші засоби досягнення його цілей. Всі методи, що застосовуються у науці, поділяються на три групи, а саме:

- філософський метод;
- загальнонаукові методи;
- спеціально-наукові методи.

Автор вважає за необхідне розкрити поняття тільки тих методів, які застосовуватимуться ним в роботі, при дослідженні проблематики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей в Україні та Запорізькій області.

Філософський метод. Всі об'єктивні явища навколишньої дійсності, в тому числі права дитини, взаємозв'язок дитини та держави, можуть пізнаватися, досліджуватися та підлягати аналізу. У філософії розрізняють два рівні, два підходи у пізнанні об'єктивної дійсності.

Емпіричний підхід, який базується на безпосередньому вивченні об'єкта та спирається на дані спостереження і експерименту.

Раціональний підхід передбачає вивчення вже не самого об'єкта, а абстрактних уявлень про нього, його закономірностей і взаємозв'язків з реальністю. Вивчення системи діяльності оздоровлення та відпочинку дітей так само спирається на спостереження, узагальнення та виявлення закономірностей їх виникнення, розвитку і функціонування.

До загальнонаукових методів належать: формально-логічний — досліджує і вивчає категорію «права дитини» за допомогою основних законів формальної логіки. Прийомами зазначеного методу є аналіз і синтез, індукція і дедукція, а також узагальнення, порівняння, аналогія. З даного переліку методів, у магістерській роботі застосовано:

аналіз — розкладання цілого на частини – застосовується автором при аналізі прав дитини як окремої, незалежної від прав людини категорії та

правовий статус дитини, її права, обов'язки, гарантії, як невід'ємні елементи категорії «права дитини»;

дедукція — дає можливість автору на підставі знання про різні підходи щодо класифікації прав дитини зробити висновок про особливості кожної, окремої групи даної класифікації;

індукція — протилежний метод до дедукції, але корисний в плані формулювання загальної структури класифікації прав дитини за допомогою попереднього аналізу його складових частин; це саме стосується й аналізу органів та відомств, до компетенції яких відносяться питання оздоровлення та відпочинку дітей, вивчення яких допомагає сформулювати загальну систему відповідних органів;

конкретно-історичний — даний метод застосовується автором для обґрунтування періодів розвитку системи оздоровлення та відпочинку колишнього СРСР до наших днів;

системно-структурний — цим методом пронизана вся робота, оскільки він дозволяє з'ясувати структуру досліджуваних явищ і взаємозв'язок її елементів, а також прослідкувати зв'язки між причиною і наслідком у державно – правових явищах; застосування системного методу надає можливість досліджувати права дитини як складне системне утворення, комплексно підійти до розгляду їх основних складових, які нерозривно пов'язані між собою [34, с. 15].

Застосування структурного методу надає можливість виявити стійкі взаємозв'язки між складовими певної системи (держави, права, механізму правового регулювання) та зовнішніми явищами і процесами (наприклад, економічними, соціальними, психологічними, культурними та іншими факторами). Системні дослідження мають на меті виявлення механізму «життя», тобто функціонування та розвитку об'єкта в його внутрішніх і зовнішніх (що стосуються його взаємовідносин із середовищем) характеристиках [34, с. 169]. До того ж, системний метод має значний внутрішній доктринальний потенціал, оскільки, з одного боку, забезпечує

сповнення новим змістом уже наявних правових категорій, а з іншого, – сприяє формуванню та створює методологічне підґрунтя для нових конституційно-правових досліджень (передусім системних явищ, процесів і категорій конституціоналізму). Цей метод також сприяє впорядкуванню та систематизації іншого методологічного інструментарію, використовуваного для пізнання юридичної природи прав дитини [34, с. 61]; соціологічний — полягає в дослідженні права не на рівні абстрактних категорій, а на підставі конкретних соціальних фактів – спрямований на дослідження та вивчення причин і обставин впливу держави на сферу оздоровлення та відпочинку дітей, покращення чи погіршення умов розвитку цієї сфери, причини які призвели до зменшення мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку та якості послуг, які вони надають, причини зростання відсотку чисельності дітей, які охоплені відпочинковими послугами тощо. Слід пам'ятати, що даний метод завжди пов'язаний з дослідженням державно-правової практики. Прийомами зазначеного методу є аналіз статистичних даних і різних нормативно-правових документів.

Порівняльно-правовий метод використовується для виявлення схожих та відмінних рис між структурою органів виконавчої влади, до компетенції яких відноситься питання оздоровлення та відпочинку дітей щодо реалізації прав дитини на оздоровлення та відпочинок шляхом їх порівняння, співставлення та розрізнення за ознаками та властивостями; також даний метод застосовується автором при аналізі різних підходів щодо розуміння таких правових категорій, як «діти», «оздоровлення», «публічно-управлінська діяльність».

Порівняльний метод відіграє надзвичайно важливу роль у системі методів наукового пізнання, завдяки йому встановлюється тотожність або відмінність об'єктів, що порівнюються. Порівняння дозволяє класифікувати публічно-правові явища, виявляти їх історичну послідовність, взаємозв'язки.

Порівняння може здійснюватися шляхом зіставлення (пошук подібних рис) або протиставлення (пошук відмінностей); формально-догматичний (техніко-юридичний) – його призначення полягає в аналізі чинного

законодавства та практики його застосування публічними органами, у виявленні зовнішніх, очевидних аспектів правових явищ без проникнення у внутрішні сутнісні сторони та зв'язки. За допомогою зазначеного методу здійснюється аналіз суті та змісту чинного законодавства і практики його застосування; тлумачення (інтерпретації) правових норм – використовується під час з'ясування і роз'яснення точного змісту і конкретного розуміння вимог чинного законодавства. Автором використовується при тлумаченні норм чинного національного та міжнародного законодавства, в напрямку, що стосується прав дитини на оздоровлення та відпочинок. Правильне тлумачення цих норм дає можливість уникнути різноманітних інтерпретацій, які у подальшому можуть призвести до колізій.

Спеціально наукові методи – методи, що ґрунтуються на досягненнях суспільних і технічних наук:

конкретно-соціологічний – застосовується автором при дослідженні прав дитини на оздоровлення та відпочинок задля вивчення різних правових і державно-правових інститутів, результативності рішень, що ними ухвалюються, а також ефективності правового регулювання. Вчені, які користуються цим методом, застосовують ряд прийомів, таких, як спостереження, анкетування, інтерв'ювання, що сприяє наближенню теорії до реального життя суспільства;

статистичний – полягає у дослідженні кількісних змін у державно-правовому житті та в обробці результатів відповідних спостережень для наукових і практичних цілей. Статистичний облік (наприклад, кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, які здійснювали свою діяльність у різні роки, кількість дітей, які забезпечені послугами оздоровлення та відпочинку дітей, протягом оздоровчих кампаній, обсяги фінансування послуг з оздоровлення та відпочинку дітей з різних джерел фінансування тощо) дозволяє виявити певні тенденції в розвитку тих чи інших державно-правових явищ. Особливістю цього методу є масовість статистичних спостережень. Він

застосовується при вивченні державно-правових явищ, які відрізняються повторністю.

Наведений перелік методів пізнання права дитини на оздоровлення та відпочинок в системі публічно-управлінською діяльності може бути розширеним як шляхом виявлення нових методологічних прийомів і способів пізнання властивостей досліджуваного об'єкта.

Методи не є чимось сталим і незмінним, їм притаманний динамізм. У міру розвитку науки вони безперервно вдосконалюються, розвиваються, з'являються нові методи (наприклад, у зв'язку з розвитком комп'ютерних технологій все частіше застосовуються кібернетичні методи, методи комп'ютерної обробки правової інформації, створюються електронні бази даних чинного законодавства), саме тому так важливо пам'ятати, що метод – це спосіб, засіб, дорога теоретичного або практичного вирішення завдань, для досягнення сформульованої мети; інакше кажучи – це допоміжні засоби, покликані полегшити роботу при дослідженні того чи іншого державно – правового явища, об'єкта, предмета тощо

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ

2.1. Сутність, зміст, принципи, форми публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей

Зміст послуг з оздоровлення включає в себе значний перелік заходів, планів, галузевих програм, які в комплексі надають якісні послуги дітям з оздоровлення та відпочинку.

Основними постулатами повноцінного відпочинку та оздоровлення дітей у період суспільного розвитку є спектр заходів покликаних на фізичний розвиток дитини. З часом змінювалися підходи з питань профілактики захворювань та фізичного розвитку, особливо у дитячому середовищі. Акцент був направлений на фізичне виховання дітей та молоді, оскільки наші пращури вважали, що через фізичний розвиток особистості можна оздоровити тіло та укріпити дух. Якщо звернутися до історії, то можливо стверджувати, що фізичний розвиток або виховання виникло на основі трудової діяльності. Первинні форми існування людини потребували від неї значних фізичних зусиль. Такі реалії дозволили виокремити фізичне виховання в окрему сферу діяльності, в якій приділяли значну увагу дітям та молоді. Своїм корінням фізичне виховання походить з Давньої Греції, де мало державний характер та використовувалось для виконання суспільних відносин та військової служби. Перші теорії викладання фізичного виховання з'явилися у XVI столітті та мали на меті зміцнення, формування здоров'я дітей та молоді. Виникнення педагогічних теорій було зумовлено тим, що в XV столітті в Італії Вітторинода-Фельтре заснував школи з фізичного виховання. Поступово було розроблено методику з організацію гімнастики Ієронієм Меркуріалісом. Методика Джона Локка (XVII століття) була покликана більше на зміцнення характеру та

укріплення волі дитини під час виконання фізичних вправ, Жан-Жак Руссо взагалі вважав, що фізичне виховання лежить в основі формування особистості. Вчений звертав увагу, що діти, які займаються фізичною культурою мають значні досягнення в розумовій діяльності та підвищується трудова діяльність у молоді. Актуальні теорії та методики викладання фізичного виховання з'явилися наприкінці ХІХ – початок ХХ століття. Особливої уваги заслуговують роботи Лесгафта П. Ф., який вивчав досвід різних країн щодо організації роботи з фізичного виховання. Особливо його цікавив вплив різних засобів фізичного виховання на функціонування дитячого організму, взаємодію різних органів та систем організму та на основі цих спостережень розробив свої теоретичні засади фізичного виховання для молоді та дітей. Але поряд з фізичним розвитком повинні здійснюватися заходи з вдосконалення особистості, тобто розвиток творчого потенціалу дитини.

Відобразити стан здоров'я нації можливо за допомогою аналізу соціально-економічного стану держави. У тих країнах світу, де високий соціально-економічний рівень вважається показником цивілізованості держави.

Відповідно до резолюції Організації Об'єднаних Націй від 1997 року №38/54, здоров'я нації є головним критерієм доцільності та ефективності всіх сфер господарської діяльності. Здоров'я дітей і молоді особливо важливе, так як, за оцінками спеціалістів, близько 75 % недуг у дорослих – це наслідок умов життя у дитячі й молоді роки [43, с. 6].

Здоров'я, у сучасному розумінні є дуже складним феноменом і має глобальне значення, і є комплексною проблемою, а не тільки з точки зору медицини.

Зважаючи на вище наведене, здоров'я розуміється як біологічна, медична, соціальна, економічна і філософська категорії, як вдала інвестиція, у тому числі індивідуальна, як явище з системним характером, яке постійно перебуває у динаміці та взаємодіє з навколишнім середовищем.

Отже, здоров'я, з однієї сторони – це ідеальний стан організму, якого

прагне досягти кожна людина з початку свого свідомого життя, а з іншої сторони – це найважливіші характеристики якості життя, використання всіх можливих ресурсів, які надалі допоможуть людині, особистості задовольнити свої потреби у соціальному, психічному та фізичному благополуччі. Це складові функціонування людини у повсякденному житті, засоби, які допомагають впоратися зі складнощами різного виду.

Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» дає визначення терміну «відпочинок». Відпочинок - комплекс соціальних заходів виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, що забезпечують організацію дозвілля школярів, відновлення фізичних і психічних функцій їхнього організму, сприяють розвитку духовності й соціальної активності учнів, що здійснюються в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку протягом відпочинкової зміни [48].

Нині стаціонарні позаміські дитячі заклади оздоровлення та відпочинку пропонують поряд з послугами оздоровленням ще й відпочинок. Такий тандем зумовлено тим, що діти направляються до позаміських закладів оздоровлення перш за все відпочивати, відновлювати сили, спілкуватися, розвивати творчі здібності або їх удосконалювати.

Таку теорію підтримує і В. Горбинко, який визначає такі функції відпочинку як:

- релаксаційна – зменшення загального тону та психологічне розслаблення;
- рекреаційна – відтворення фізичних сил підростаючого покоління;
- компенсаційна – надання дитині витрачених сил.

Враховуючи такий підхід, можна стверджувати, що приїзд дитини до позаміського закладу оздоровлення є сам по собі відпочинок від труднощів навчального року.

Тож, що розуміється під змістом оздоровлення. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» поняття «оздоровлення» визначає як комплекс заходів, за допомогою яких, використовуючи раціональний

відпочинок, систему профілактичних дій щодо правильного повноцінного харчування, проведення щеплень, вакцинації та вітамінізації, можна знизити рівень захворюваності серед школярів, створити умови для поєднання процесів виховання підростаючого покоління в навчальних закладах і в позашкільний час, відновити їхнє здоров'я [48].

З метою розкриття змісту, сутності, форм, а також для більш глибокого розкриття проблеми оздоровлення та відпочинку дітей раціонально розглянути розвиток і становлення системи оздоровлення й відпочинку дітей в історичному аспекті як досвід, на який можна спиратися в розробці публічної політики стосовно оздоровлення та відпочинку дітей.

Вперше стаціонарні заклади оздоровлення дітей з'являються у ХІХ столітті. Поділялись на профілактичні та оздоровчі типи функціонування. Основним контингентом цих закладів були діти дрібної буржуазії та діти службовців. В Англії Баден Пауел на базі наметового містечка організував дитячий табір виключно для хлопчиків. Оскільки метою перебування дітей чоловічої статі у новоствореному наметовому містечку було навчання дітей дисципліні, витримці, умінню вижити у лісі, допомогти ближньому. Саме ця форма організації дитячого дозвілля (перебування дітей у наметах) лягла в основу скаутингу. Для скаутів характерна ціла система символів це і елементи одягу – форми, краватки, девізи, емблеми. Саме скаутинг зосереджував у собі відпочинок та елементи оздоровлення (профілактику захворювань) а також розвитку фізичного виховання серед молоді та дітей. Але такий вид організації оздоровлення та відпочинку не був системним, держава не приймала участі у організації цієї діяльності спрямованої для дітей та юнацтва, а мала приватний характер.

Організація процесу оздоровлення та відпочинку дітей саме у стаціонарних (позаміських) дитячих закладах оздоровлення та відпочинку своїм історичним корінням відноситься до оздоровчо-виховної системи колишнього Радянського Союзу, до складу якого входила Українська Радянська Соціалістична Республіка (УРСР). Основною задачею того часу було

формування соціалістичного суспільства, високою культурою праці та поведінки, ідейними засадами комунізму. Виконання цієї задачі було покладено на піонерські організації, які виступали першими школами громадянського виховання та у яких формувався фундамент ідейно-моральних засад комунізму для загартування підростаючого покоління. Піонерські організації в здійсненні роботи з оздоровлення та відпочинку юнаків узяли на озброєння чимало корисного досвіду організації скаутського руху. Якщо в Англії оздоровлення дітей носило приватний характер, то на теренах колишнього Радянського Союзу був пріоритетним напрямком реалізації державної політики, яка було спрямована на зміцнення здоров'я дітей.

Мету, задачі, принципи оздоровчо-виховного руху у системі комуністичного виховання молоді визначала правляча партія, яка спрямовувала та регулювала цю сферу діяльності. Державна політика у сфері відпочинку та оздоровлення дітей мала суспільне значення. Так, якщо закордоном ця форма зайнятості дітей було доступною для дітей лише із заможних сімей, то у Радянському Союзі ці послуги були доступними для всіх дітей і для дітей робітників, селян. Всі діти мали рівні права, і послуги з оздоровлення були загальнодоступними.

Так, за результатами досліджень І. Гордина, який виділяє два періоди в історичному, хронологічному аспектах розвиток піонерських організацій, а саме: з 1922 по 1945 роки та з 1946 по 1970 роки. Межі цих періодів, на думку дослідника, визначаються як загальноісторичною традицією, так і станом літератури, рівнем і результатами досліджень, накопиченим досвідом з питань вивчення історії піонерської організації, характером і організацією науково - дослідної роботи [10, с.166].

Зважаючи на деякі особливості розвитку піонерської організації, а також змісту оздоровчо-виховного руху тих часів, І. Гордин виокремлює такі періоди історії піонерської організації:

– Перший період - виникнення та розвиток дитячого комуністичного руху (1917 - 1922 роки);

– Другий період - народження і становлення піонерської організації (1922 - 1932 роки);

– Третій період - перебудова піонерської організації, удосконалення перебудованої піонерської організації по шкільному принципу (1932 - 1941 роки).

Таким чином, наступні періоди можна виділити з:

– 1941 - 1945 роки – значна патріотична діяльність піонерської організації у роки Великої Вітчизняної війни;

– 1945 - 1962 роки - зміцнення ролі піонерської організації в навчально-виховній діяльності школи. Укріплення зв'язків піонерської організації з життям народу;

– 1962 - 1982 роки - піонерська організація та її діяльність у системі виховання всебічно розвинених будівників комунізму.

Сформувавши періоди становлення та розвитку піонерських організацій, як елемента оздоровчо-виховного руху можна підійти до визначення основних періодів у сфері оздоровлення та відпочинку дітей. Але неможливо під час виокремлення періодів організації оздоровлення та відпочинку дітей відмовитися від ідеологічного підґрунтя. Оскільки зміни, які відбувалися в розвитку соціально-економічного потенціалу колишнього Радянського Союзу, зміни у правлячій верхівці вважаються головними чинниками, які впливали на структуру, зміст оздоровлення та відпочинку дітей у позаміських дитячих закладах, на той час - піонерських таборів. Слід зауважити, що загальна періодизація ХХ століття в організації діяльності піонерських таборів взагалі відсутня. Як вважає М. Романенко, генезисно-історичний аналіз можна здійснити шляхом порівняння окремих освітніх характеристик або філософсько-освітньої й педагогічної теорії [58, с.153].

Перший період або зародження оздоровлення дітей у стаціонарних закладах оздоровлення (1917 – 1924 роки) пов'язано зі створенням першого на той час піонерського загону Красної Пресні. Через незначний час засновується піонерський загін при вагоноремонтних майстернях Жовтневої залізниці в

Сокольниках. Отриманий досвід у створенні піонерських загонів мав схвальний відгук зі сторони правлячої партії.

До особливостей цього періоду можливо віднести підготовку нормативно-правового забезпечення піонерських таборів - «Тимчасового статуту дитячих комуністичних груп «Юні піонери імені Спартака», звичайно символіка та піонерська форма, зачитування текстів урочистої обіцянки, створення перших заміських таборів відпочинку, тобто розміщення закладів оздоровлення для дітей в рекреаційних зонах, поза межами міст.

Також, важливо зазначити, що перший період або період зародження дитячого оздоровлення та відпочинку відбувалося в умовах формування комуністичного піонерського руху та мали негативний вплив тогочасні політичні фактори, як громадянська війна, «червоний» та «білий» терор, економічна розруха, домінування ідеологічного фактору над оздоровчим. Усі ці негативні впливи значно перешкождали процесам розвитку системи дитячого оздоровлення, а також стабільній її роботі.

Другий період або період становлення піонерських таборів, як форми оздоровлення дітей хронологічно припадає на 1924 – 1953 роки. Цей період концентрує увагу на визначенні активної позиції піонерів, яких об'єднує спільна ідея, згуртуванні навколо організації юних лєнінців мільйони хлопчиків та дівчаток. Спостерігається збільшення кількості дітей, як у самих піонерських організаціях, так і в заміських піонерських таборах під час літнього відпочинку та оздоровлення. Протягом цього періоду було сформована мережу оздоровчих закладів, наукову школу, до компетенції якої відносилося питання оздоровлення дітей та розроблення стратегій подальшого розвитку дитячих здравниць, включення до оздоровчих послуг – лікувальних, тобто розширення сфери послуг, які дитина може отримувати під час перебування у закладах оздоровлення там відпочинку.

До особливостей цього періоду можна віднести:

– перейменування дитячих комуністичних груп імені Спартака в дитячі комуністичні групи юних піонерів імені В. І. Леніна;

- забезпечення ідеологічної складової (журнал «Піонер», «Вожатий», «Піонерська правда»);
- формулювання основних задач дитячого оздоровлення (бути школою комуністичного виховання);
- поширення на території колишнього Радянського Союзу заміського оздоровлення та відпочинку піонерів під час літніх канікул;
- відкриття культового піонерського табору «Артек»;
- підсилення змісту піонерської роботи у загонах;
- проведення організаційних заходів, таких як I Всесоюзного зльоту піонерів, Міжнародної піонерської конференції, експедицій, загальномосковського зльоту вожатих; дітей та підлітків протягом літніх канікул.
- робота перших тимурівських команд під час функціонування піонерського табору; \
- активна допомога фронту та відбудова Країни Рад, за що піонери удостоюються державних звань та нагород.

З 1930 року політика держави визначає пріоритетною сферою фінансування – розвиток промисловості та оборони держави та значно скоротила видатки з державного бюджету на реалізацію оздоровлення та відпочинок дітей. Починаючи з 1938 року держава передає організацію оздоровлення та відпочинку дітей профспілкам, а витрати на перебування дітей в закладах оздоровлення (харчування, проживання, надання медичних послуг, організація культурно-масових заходів) здійснювалися за кошти фонду державного соціального страхування.

Третій період, або період інтенсивної діяльності піонерських таборів (1953 - 1964 роки), можна віднести такі його особливості:

- підвищення ролі профспілкових організацій в оздоровленні дітей у піонерських таборах;
- нагородження піонерів та працівників табору значками «Юний технік», «Юний натураліст», «Юний турист» та нагрудними знаками ЦК

ВЛКСМ «Кращому піонерському вожатому», «За активну роботу з піонерами» Центральної ради Всесоюзної піонерської організації імені В. І. Леніна;

- розповсюдження руху загонів та дружин - супутників семирічки;
- затвердження положення про Всесоюзний огляд піонерських дружин на відзнаку 90-річчя з дня народження В. І. Леніна;
- оголошення піонерської дворічки «Піонери – Батьківщині»;
- проведення II Всесоюзного зльоту піонерів, присвяченого 40-річчю Всесоюзної піонерської організації імені В. І. Леніна;
- змагання піонерських загонів під девізом «Ім'я Леніна у серці кожного! Вірність партії ділом доведемо!», додаткове фінансування будівництва піонерських таборів [37, с. 330 - 332].

У цей період окрім стаціонарних дитячих таборів, як системи організації досугу дітей під час літніх канікул набувають активного поширення дитячі профільні табори, тобто заклади, які надають виключно послуги з відпочинку. Ці заклади поділялись за інтересами дітей, це були і табори юних техніків, натуралістів, юних художників, туристів, зоологів, астрономів, істориків та інших. Головною метою цих відпочинкових закладів було забезпечити вагомий відпочинок, який підготовлював дітей до нового навчального року.

Четвертий період або період максимального розвитку дитячого оздоровлення та відпочинку у піонерських таборах, яких хронологічно розпочався з 1964 року по 1985 рік.

Проаналізувавши особливості цього періоду, можна сказати, що саме в цей період дитяче оздоровлення у піонерських таборах зазнає максимальних позитивних структурних та змістовних змін, а саме:

- організація і проведення різного рівня організаційних заходів, різної спрямованості як всесоюзних зльотів, піонерських пошукових операцій, оглядів, естафет, акцій тощо. Саме в цей період з'являється ідея організації та проведення Всесоюзного маршу юних ленінців, який уособлює в собі усе позитивне, що було набуто піонерською організацією під час усіх попередніх періодів. У рамках Маршу кращі ланки, загони, дружини удостоюються звання

«Активний учасник Маршу», «Правофлангова дружина», «Правофлангова ланка», «Правофланговий загін» [5, с. 17-19].

– суттєво покращена робота профспілкових та комсомольських організацій з дітьми і підлітками за місцем проживання, зміцнюються зв'язки та налагоджується взаємодія між комсомолом, піонерською організацією та школою.

Протягом 70 – 80 років ХХ століття пріоритетним напрямом стає трудове виховання дітей та підлітків протягом літніх канікул. Залучення дітей до різного роду суспільно-трудової діяльності. Так, на думку Філоненка О., поширеною формою організованого відпочинку стають табори праці і відпочинку, які були організовані для дітей старшокласників [65, с. 11]. Під час перебування у цих закладах підлітки отримували послуги з відпочинку та оздоровлення у поєднанні з продуктивною працею. Такі навички підліткам були досить корисними, оскільки виховували у молоді трудову та громадянську активну позицію, готували до самостійного життя, а також, любов до праці.

Фінансування послуг з оздоровлення та відпочинку відводилось підприємствам, установа та організаціям, профспілковим комітетам, фонду соціального страхування. З 1981 року починають діяти пільги на оплату путівок до закладів оздоровлення та відпочинку. Але не для всіх дітей, а з урахуванням соціальної захищеності, тобто для сімей, які виховують двох або більше дітей (на сьогодні ця пільгова категорія дітей відносяться до багатодітних сімей), діти, які не мають батьківського піклування (на сьогодні це діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування), дітям – учням інтернатних закладів, дітям з інвалідністю такі послуги надавалися безкоштовні. Фактично держава брала на себе піклування, в частині збереження та зміцнення здоров'я дітей, де батьки або відсутні, або невзможі повноцінно піклуватися про дитину.

Такий підхід давав можливість забезпечити послугами з оздоровлення та відпочинку кожному другу дитину у країні.

Останній період або період перебудови триває з 1985 – 1991 роки. Його ще можна назвати завершальним у радянській епосі щодо оздоровлення дітей.

Але особливістю цього періоду є те, що піонерські організації зазнають поступового соціалістичного оновлення. Тобто, піонерські організації дають можливість пошуку, ініціативи, розвитку творчості дітей та молоді. Проводяться заходи щодо активізації творчої діяльності письменників, художників, композиторів для дітей та молоді і розвитку самодіяльності художньої творчості піонерів.

У 1988 році зафіксовано найбільшу кількість дітей, яких забезпечено різними формами оздоровлення та відпочинку, це і відпочинок у дитячому таборі, різної тривалості екскурсії, походи вихідного дня, перебування у закладах денного перебування при домах культури, школах, дитячих садках, таборах праці та відпочинку.

Але незважаючи на таку позитивну і системну динаміку у цей період впливають недоліки в організації дитячого оздоровлення та відпочинку під час літніх канікул. Під час перебудови та становлення політичного плюралізму відбувається значне послаблення ідеологічної складової дитячого оздоровлення та відпочинку на базі піонерських таборів. Поступово піонерські табори стають незаполітизованими стаціонарними дитячими закладами оздоровлення та відпочинку незалежної України.

У цей період відбувається комерціалізація послуг з оздоровлення та відпочинку.

До 1991 року позаміські дитячі заклади називалися піонерськими таборами. Але з 2008 року, після прийняття Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» отримали назву «дитячий заклад оздоровлення та відпочинку». Крім того, законом передбачено чітке розмежування дитячих закладів, які надають послуги з оздоровлення (дитячий заклад санаторного типу; дитячий центр; позаміський дитячий заклад оздоровлення та відпочинку) та які надають виключно послуги з відпочинку (табір з денним перебуванням; дитячий заклад праці та відпочинку; наметові містечка) [48, с. 3].

З часів незалежної України спостерігається значне скорочення мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. Таке скорочення обумовлено

перш за все недостатнім фінансовим забезпеченням, різке зменшення фінансування державних, цільових програм, тотальне безробіття серед працюючого населення призводило до закриття цих закладів. З часом непрацюючі дитячі заклади оздоровлення та відпочинку перепрофільовували під заклади відпочинку, які були спрямовані уже не для організації дитячого оздоровлення, а для відпочинку дорослих. Так, лише у 1993 році мережа дитячих закладів оздоровлення та відпочинку по Україні скоротилася на 118 закладів.

Тому державна політика незалежної України поряд з розбудовою економіки, спроб покращення життя населення, важливе місце належало подоланню труднощів у сфері оздоровлення та відпочинку дітей і підлітків.

Сучасний розвиток закладів оздоровлення та відпочинку почався з відродженням української незалежності, але структура цієї сфери мало в чому змінилася від радянської моделі, але значний досвід був втрачений та забутий. Матеріально-технічна база, яка використовується у системі оздоровлення та відпочинку «морально застаріла», а витрати на придбання путівки кожного року збільшуються. Форми та методи роботи у цих закладах оздоровлення та відпочинку потребують змін та інших підходів у роботі. Сфера оздоровлення та відпочинку потребує нововведень, пошуку нових підходів, які допоможуть дитині самореалізуватися та задовольнити сучасні потреби дитини у повноцінному збалансованому відпочинку. Прививати тягу до здорового способу життя.

Публічне управління сферою дитячого оздоровлення та відпочинку у наш час реалізується через державну політику як цілеспрямовану діяльність державних, суспільних і приватних структур із розробки і реалізації методів, механізмів й інструментів дії правової, економічної, соціальної та іншого характеру з метою зміцнення здоров'я дитячого населення за допомогою:

- покращення системи оздоровлення та відпочинку дітей;
- гарантування дітям права щодо доступності та якості оздоровчих та відпочинкових послуг;
- збереження та розвитку мережі дитячих оздоровчих закладів;
- сприяння модернізації їх інфраструктури відповідно до сучасних умов.

Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» державна політика у сфері оздоровлення та відпочинку дітей ґрунтується на таких принципах:

- рівності прав кожної дитини на оздоровлення та відпочинок;
- визнання пріоритетним у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування здійснення заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я дітей шляхом організації оздоровлення та відпочинку;
- створення оптимальних умов для безпечного та ефективного перебування дітей у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку;
- створення умов для зміцнення фізичного та психічного здоров'я дітей шляхом належної організації оздоровлення та відпочинку;
- надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітям, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки;
- адресності соціальної допомоги, що надається з державного і місцевих бюджетів для оздоровлення та відпочинку дітей [48, с. 3].

Зазначені принципи є підґрунтям для організації діяльності та функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. Серед них базовими, загально ціннісними слід вважати принципи:

- гуманізації, або формування цілісного ставлення дітей у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку;
- демократизації, дотримання якого надає змогу здійснювати розвиток різноманітних форм співпраці всіх учасників оздоровлення та відпочинку на основі самовизначення видів діяльності;

– індивідуалізації і диференціації.

Тобто, дитяче оздоровлення та відпочинок є сукупністю заходів, покликаних забезпечити розвиток творчого потенціалу дітей, охорону та зміцнення їх здоров'я, профілактику захворювання, заняття їх фізичною культурою, спортом, туризмом, придбання навичок здорового способу життя у сприятливому оточуючому середовищі при дотриманні санітарно-гігієнічних та санітарно-епідеміологічних вимог. Відтак, функціонування закладів дитячого оздоровлення та відпочинку в умовах трансформації суспільних відносин, реформування системи публічного управління та модернізації системи оздоровлення та відпочинку видається доцільним розглядати як певний тип управлінської діяльності, який базується на органічному поєднанні відпочинку, праці, спорту з пізнавальною, естетичною, виховною та оздоровчою діяльністю.

Відповідно, під публічним управлінням сферою дитячого оздоровлення та відпочинку слід розуміти вид діяльності держави, що передбачає цілеспрямований вплив на галузь чи окремі її складові через дієвий механізм державного управління з метою досягнення визначених стратегічних завдань. Щодо державного регулювання сферою дитячого оздоровлення та відпочинку, то, на мою думку, це сукупність методів впливу суб'єктів управління на діяльність закладів оздоровлення та відпочинку як об'єкт, які мають практичний характер та функціональну спрямованість для досягнення визначених цілей.

Відповідно, функціонування закладів оздоровлення та відпочинку слід розглядати як певний тип управлінської діяльності, який базується на органічному поєднанні відпочинку, праці, спорту з пізнавальною, естетичною, виховною та оздоровчою діяльністю. Це надає змогу здійснити класифікацію існуючих типів дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, відповідно до встановлених ознак: за організаційно-правовою формою; за видами діяльності; за формою власності; за часом дії; за специфікою призначення та сприйняттям дитячого оздоровлення та відпочинку не як сфери діяльності, а як галузі економіки. Це передбачає необхідність цілеспрямованого впливу органів

публічної влади на галузь чи окремі її складові через дієвий механізм державного управління з метою досягнення визначених стратегічних завдань.

Отже, здійснивши аналіз історико-генезисного підходу надав можливість об'єднати історичний, змістовний та структурний аспекти, які спонукають до глибокого осмислення сучасних методик у оздоровчо-відпочинковому процесі та допомагає визначити його парадигми, теорії та концепції.

2.2. Система публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей

На сьогодні система державних органів, установ та організацій, які опікуються питаннями оздоровлення та відпочинку дітей, є складною та розгалуженою.

Державні організації в системі управління у сфері оздоровлення та відпочинку дітей представлені органами законодавчої та виконавчої влади.

Верховна Рада України (далі - ВРУ) – орган законодавчої влади в країні. ВРУ визначає державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей шляхом затвердження відповідних загальнодержавних програм та прийняття законів.

До компетенції ВРУ належать питання подальшого вдосконалення та розвитку правової бази з оздоровлення та відпочинку дітей, затвердження загальнодержавних програм з відпочинку та оздоровлення дітей, заслуховування щорічних послань Президенту України. Затверджує основні показники витрат на надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей, що включаються до Державного бюджету.

На рівні ВРУ функціонує (з серпня 2019 року) Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики (далі - Комітет). До 2019 року питаннями оздоровлення та відпочинку дітей опікувались Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту і туризму та Комітет з питань соціальної політики та праці.

Цей Комітет розробляє проекти законів за окремими напрямками соціального захисту материнства і дитинства, забезпечує попередній розгляд та підготовку висновків і пропозицій щодо законопроектів, внесених на розгляд ВРУ, проектів загальнодержавних програм з оздоровлення та відпочинку дітей, узагальнює зауваження та пропозиції що надійшли до законопроектів, виконує контрольну функцію щодо виконання Державного бюджету України в частині, що віднесена до його відання.

Також, організовує за дорученням ВРУ парламентські слухання з питань оздоровлення та відпочинку дітей і молоді, на яких підбивають підсумки оздоровчої кампанії та визначають подальші напрямки діяльності у цій сфері. Такі парламентські слухання відбувалися 9 лютого 2011 року, 3 квітня 2013 року, 17 червня 2015 року, 22 лютого 2017 року їх результати відображені у рекомендаціях, які схвалені ВРУ та є обов'язковими для виконання.

У рекомендаціях парламентських слухань декларується не лише стурбованість держави станом здоров'я, а визнання необхідності покращення розвитку оздоровлення дітей шляхом організації якісного, повноцінного відпочинку дітей і учнівської молоді визнано одним із стратегічних завдань в Україні.

Забезпечення здійснення парламентського контролю за діяльністю органів державного управління щодо дотримання ними прав і свобод людини і громадянина, а отже і дітей в Україні, покладається на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [46, с. 47].

У 2010 році згідно зі статтею Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Омбудсмен призначив спеціального представника Уповноваженого з прав людини з питань захисту прав дитини, рівноправ'я та недискримінації (далі - Представник). Діяльність Представника спрямована на координацію роботи з метою підвищення ефективності моніторингу дотримання прав дитини в Україні, співпраці з дитячими та іншими громадськими організаціями. Представник здійснює правову оцінку та

експертизу законодавства, представляє позицію Омбудсмена з цих питань на засіданнях Комітетів Верховної Ради України [50, с. 34].

Важлива роль у розробці та впровадженні соціальної політики належить Президенту України.

Президент України утворює, реорганізовує та ліквідує міністерства та інші центральні органи виконавчої влади (далі - ЦОВВ), підписує закони, видає укази, направляє послання ВРУ, намічаючи заходи вирішення основних завдань держави.

Здійснення Президентом України повноважень щодо забезпечення особливого піклування про дитину і додержання конституційних прав дитини, а також виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері здійснюється Уповноваженим Президента України з прав дитини.

Уповноважений Президента України з прав дитини як інститут створений у серпні 2011 року і є новою структурою.

До основних завдань Уповноваженого Президента України з прав дитини відноситься: моніторинг додержання в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення Президенту України пропозицій щодо припинення та запобігання порушень прав і законних інтересів дитини; пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини; здійснення заходів інформування населення про права дітей.

Проведення державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, розробку і здійснення цільових державних соціальних програм з оздоровлення та відпочинку дітей, координацію діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади з цих питань здійснює Кабінет Міністрів України.

Кабінет Міністрів України (далі - КМУ) – це вищий орган в системі органів виконавчої влади, який вирішує питання щодо реалізації та додержання гарантій прав і свобод громадян, передбачених законодавством щодо захисту прав дітей, реалізує державну соціальну політику, забезпечує проведення

політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей. КМУ розробляє та здійснює через систему органів виконавчої влади загальнодержавні програми соціально-економічного розвитку країни, приймає та затверджує нормативно-правові акти, які регламентують діяльність у цій сфері.

Щорічно КМУ звітує ВРУ про стан демографічної ситуації в Україні, становище дітей та тенденції його змін у ході впровадження соціально-економічних перетворень.

Система державних органів включає організацію і діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади. Впродовж останніх років реалізації адміністративної реформи діюча система державних органів зазнала суттєвих змін, а саме здійснено реформування міністерств та державних служб, частину центральних органів виконавчої влади було скорочено, які здійснювали реалізацію державної політики щодо дітей.

Особливо гостро постало питання щодо координації діяльності у сфері захисту прав (інтересів) дітей, так як ЦОВВ до компетенції якого відносились ці завдання постійно зазнавав трансформації.

З моменту ратифікації Конвенції «Про права дитини» Організації Об'єднаних Націй (далі - ООН) Комітет з прав дитини ООН надав рекомендації Україні щодо створення координуючого органу виконавчої влади у справах захисту прав дітей.

З 1994 року ці рекомендації було враховано шляхом створення Міністерства України у справах сім'ї, молоді і спорту, з 2004 року – Міністерство України у справах сім'ї, дітей та молоді. Вперше у назві міністерства з'являється слово діти.

У 2005 році знову відбулось перейменування міністерства у Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту (далі - Мінсім'ямолодьспорт). Надалі міністерство неодноразово зазнавало реорганізації, змінювався його статус, уточнювались повноваження.

У 2011 році Мінсім'ямолодьспорт було ліквідовано, функції щодо реалізації державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей були передані Міністерству соціальної політики України.

На сьогодні центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику, зокрема, з питань оздоровлення та відпочинку дітей, є Міністерство соціальної політики України (далі - Мінсоцполітики).

Мінсоцполітики, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, у межах своїх повноважень, зокрема: здійснює нормативно-правове регулювання у сфері оздоровлення та відпочинку дітей; організовує оздоровлення та відпочинок дітей; забезпечує координацію заходів центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, спрямованих на організацію оздоровлення та відпочинку дітей; здійснює міжвідомчу координацію з питань оздоровлення та відпочинку дітей; здійснює контроль за наданням послуг з оздоровлення та відпочинку дітей тощо.

Також, згідно із доповненнями, внесеними Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо організації оздоровлення та відпочинку дітей, збереження мережі дитячих оздоровчих закладів», – щороку затверджує склад всеукраїнської мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку; забезпечує доступність та відкритість інформації про такі заклади та послуги, які вони надають; створює та веде Державний реєстр майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей, забезпечує його відкритість і доступність.

Місцеві органи виконавчої влади (обласні державні адміністрації, районні державні адміністрації) та органи місцевого самоврядування у межах своїх повноважень, зокрема, забезпечують: реалізацію державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, розроблення і виконання відповідних регіональних (обласних, районних, міських) програм; збереження і розвиток мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, поліпшення їх

матеріально-технічної бази, кадрового забезпечення; виділення коштів з місцевих бюджетів на організацію оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки; здійснення контролю за діяльністю дитячих закладів оздоровлення та відпочинку незалежно від форми власності й підпорядкування; безперебійне електро-, водо-, газо- та теплопостачання, виконання інших робіт щодо життєво важливих складових функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку під час перебування у них дітей; підтримку дитячих закладів оздоровлення та відпочинку шляхом установа пільг із землекористування, оплати комунально-побутових послуг, придбання продуктів харчування, сплати місцевих податків і зборів; безоплатне проведення медичного огляду працівників дитячих закладів оздоровлення та відпочинку державної та комунальної форми власності; надання організаційної, науково-методичної, інформаційної допомоги громадським об'єднанням, фондам, підприємствам, установам та організаціям, дитячим закладам оздоровлення та відпочинку, громадянам; надання допомоги в організації перевезення груп дітей до дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, тощо [45, с. 3-4].

Але на сьогодні структурні підрозділи обласних та Київської державних адміністрацій, до компетенції яких відносяться питання організації оздоровлення та відпочинку дітей, підпорядковані трьом міністерствам, а саме: Мінсоцполітики (Департаменти соціального захисту населення), Міністерству освіти і науки України (Департаменти освіти та науки), Міністерству молоді та спорту України (Управління у справах молоді та спорту облдержадміністрацій). При цьому чіткої координації дій вказаних у положенні про Міністерство соціальної політики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 № 423, підрозділів не забезпечується, що ускладнює виконання завдань щодо організації оздоровлення та відпочинку дітей [35, с. 3].

Аналогічна ситуація і у районних державних адміністраціях та органах місцевого самоврядування, де реалізацію державної політики у сфері

оздоровлення та відпочинку здійснюють у більшості це управління соціального захисту населення райдержадміністрацій, також в деяких це відділи освіти, Служби у справах дітей. Хоча саме ці органи забезпечують на локальному рівні реалізацію завдань державної політики за напрямом оздоровлення та відпочинку дітей.

У зв'язку з проведенням в Україні адміністративно-територіальної реформи, відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [41] та у зв'язку із розширенням повноважень сільських, селищних рад об'єднаних територіальних громад щодо провадження діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, Міністерство соціальної політики України у червні 2018 року видало наказ, яким затверджено Методичні рекомендації.

Крім того, компетенційні повноваження органів місцевого самоврядування у сфері оздоровлення та відпочинку дітей не є установленими нормами права, а мають динамічний характер та можливості щодо їх розширення відповідно до сучасних запитів різних категорій дітей.

Також, до системи з оздоровлення та відпочинку дітей, відповідно до статті 4 Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», відносяться дитячі заклади оздоровлення та відпочинку всіх типів і форм власності, благодійні організації та громадські об'єднання, а також підприємства, установи та організації незалежно від форми власності; інші суб'єкти, що забезпечують оздоровлення і відпочинок дітей [48, с. 7].

Крім того, так і не вдалося створити дієвої структури загальнонаціонального рівня, а на місцевому трапляється розпорошеність повноважень та відповідальності за організацію оздоровлення та відпочинку дітей. Тобто, на часі постає нагальне питання удосконалення координаційного механізму діяльності органів публічної влади, що й потребує подальших наукових досліджень з метою забезпечення реалізації права дітей на повноцінне і якісне оздоровлення.

2.3. Нормативно-правове забезпечення публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.

Запорукою процвітаючого суспільства є підготовка заходів спрямованих на зростання здорового покоління. Впродовж останніх років зберігається тенденція на погіршення здоров'я підростаючого покоління. Ця тенденція спричинена різними негативними факторами, як екологічними, соціально-економічними та психологічними.

Кожна держава зацікавлена в розвитку саме цієї політики, в оздоровленні та відпочинку дітей, адже це запорука конкурентоспроможної держави на світовому рівні.

Показником рівня життя країни та його розвитку є питання оздоровлення та відпочинку дітей.

Основою розвитку організації оздоровлення та відпочинку дітей звичайно є законодавчі та нормативно-правові документи, прийняті на міжнародному рівні.

Конвенцією ООН про права дитини, що ратифікована Україною у 1991 році, визначено право дитини на відпочинок і дозвілля [44].

Нормативно-правове забезпечення у сфері оздоровлення та відпочинку дітей складається з Конституції України, Сімейного кодексу України, законів України «Про охорону дитинства», «Про позашкільну освіту», «Про оздоровлення та відпочинок дітей» та інших законів, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інших нормативно-правових актів [21, с. 6].

До прийняття Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» на території України діяла Державна Програма відпочинку та оздоровлення дітей на період до 2008 року. Результатами виконання цієї державної програми вбачалося:

- збільшення кількості дітей, охоплених організованими формами відпочинку та оздоровлення;

- зміцнення матеріально-технічної бази діючих дитячих оздоровчих закладів та збільшення їх кількості, зокрема спеціалізованих і профільних оздоровчих закладів для дітей;

- урізноманітнення та підвищення якості оздоровчих послуг;

- забезпечення високого рівня фахової підготовки працівників оздоровчих закладів;

- підвищення рівня науково-методичного та інформаційного забезпечення [37, с. 96 - 99]. Однак, суттєвих кардинальних змін у сфері оздоровлення та відпочинку дітей не відбулося. Причому слід зазначити, що погіршення ситуації є характерним не лише для України, а й для низки інших держав. Так, проаналізувавши стан виконання цілей тисячоліття Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) зазначила, що саме мета щодо виживання дітей, критерієм якої є зниження рівня їхньої смертності, має найменший прогрес, тому розв'язання цієї проблеми можливе за умови зміни стратегічних підходів до охорони здоров'я дітей шляхом розробки національних програм на основі ухваленої у вересні 2005 р. Європейським регіональним комітетом ВООЗ Європейської стратегії «Здоров'я і розвиток дітей і підлітків». І таким документом став Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» [48], який визначає основні засади державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, повноваження органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, правові, фінансові та організаційні засади утворення й діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, права, обов'язки та відповідальність усіх учасників процесу, який було прийнято у 2008 році.

З прийняттям Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» вперше було запроваджено розподіл дитячих закладів оздоровлення та відпочинку на ті, які надають послуги з оздоровлення і окремо виділено заклади, що надають лише відпочинкові послуги. Також, визначено чітко терміни перебування дітей в оздоровчих закладах, окремо відпочинкових.

Конкретизацію положень Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», у частині діяльності дитячих закладів

оздоровлення та відпочинку, викладено у Типовому положенні про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.04.2009 № 422 [46].

Затверджено Державний соціальний стандарт оздоровлення та відпочинку дітей (далі – Стандарт) задля встановлення чітких вимог до відповідних дитячих закладів, як комплекс соціальних норм і нормативів, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій щодо забезпечення послугами з оздоровлення та відпочинку дітей. Стандарт встановлює вимоги до показників необхідного забезпечення потреб дітей в організації оздоровлення та відпочинку, послуг з оздоровлення та відпочинку і застосовується з метою реалізації прав дітей на забезпечення потреб дітей в організації оздоровлення та відпочинку, отримання послуг з оздоровлення та відпочинку [16, с. 2].

Об'єктами Стандарту є умови розміщення, перебування дітей у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, надання послуг з оздоровлення та відпочинку [16, с. 3].

Відтак, дитячі заклади оздоровлення та відпочинку усіх типів, форм власності та підпорядкування повинні його дотримуватися. Стандарт містить:

- соціальні норми та нормативи у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, які включають нормативи: матеріально-технічного забезпечення дитячих закладів для надання послуг з оздоровлення та відпочинку;
- норми забезпечення дітей повноцінним харчуванням відповідно до фізіологічних потреб і енерговитрат та порядок організації харчування;
- штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку та вимоги пожежної безпеки;
- перелік, зміст та обсяги послуг з оздоровлення та відпочинку дітей;
- вимоги до надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей.

Стандарт містить перелік, зміст та обсяги послуг, серед яких базовий перелік послуг з оздоровлення та відпочинку дітей; організації виховної діяльності та дозвілля; перелік видів медичного обслуговування та

психологічних послуг, інформаційних послуг, а також вимоги щодо їх надання [16, с. 7-8].

Також, було прийнято ряд інших нормативно-правових документів, розробником яких було Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, які регулюють організацію роботи в сфері оздоровлення та відпочинку дітей.

Постановою Кабінету Міністрів України від 28.04.2009 № 426, затверджено Порядок проведення державної атестації дитячих закладів оздоровлення та відпочинку і присвоєння їм відповідної категорії [21, с. 63]. Так, Порядок проведення обов'язкової державної атестації дитячих закладів оздоровлення та відпочинку для забезпечення контролю за їх діяльністю та якості послуг, які вони надають. Важливо відзначити, що державній атестації підлягають всі дитячі заклади оздоровлення та відпочинку незалежно від форми власності та відомчої належності.

Державну атестацію закладів усіх форм власності проводить атестаційна комісія, яка утворюється Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями залежно від місця розташування закладів, що атестуються, із залученням представників центральних органів виконавчої влади, до сфери управління яких належать заклади і громадських організацій [21, с. 64]. Типове положення про атестаційну комісію затверджено наказом Мінсоцполітики від 23.05.2016 № 545 «Про затвердження Типового положення про атестаційну комісію з проведення державної атестації дитячих закладів оздоровлення та відпочинку» [21, с. 37].

До складу атестаційної комісії входять представники уповноваженого органу, інших органів виконавчої влади в кількості не більше ніж п'ять осіб, які мають відповідну професійну кваліфікацію, досвід практичної роботи, володіють необхідними знаннями та навичками.

Державна атестація закладів проводиться не рідше ніж один раз на п'ять років під час надання ними послуг з оздоровлення та відпочинку.

Державна атестація закладів проводиться згідно з планом, який складається та затверджується на п'ять років. План проведення державної атестації закладів затверджується уповноваженим органом за погодженням із Мінсоцполітики і доводиться до відома керівника/власника закладу не пізніше ніж за рік до початку проведення державної атестації.

Строк проведення державної атестації закладу не повинен перевищувати п'яти календарних днів.

Атестаційна комісія за результатами державної атестації протягом 10 робочих днів складає акт із висновками щодо присвоєння закладу відповідної категорії за формою, затвердженою Мінсоцполітики, у трьох примірниках, перший з яких зберігається в уповноваженому органі, другий - у керівника/власника закладу і третій - в Мінсоцполітики. На підставі акта атестаційна комісія протягом п'яти робочих днів приймає рішення про визнання закладу атестованим і доводить його до відома керівника/власника закладу та Мінсоцполітики.

Атестаційна комісія приймає рішення про визнання закладу атестованим та присвоєння йому відповідної категорії.

У разі коли керівник/власник закладу порушив вимоги цього Порядку або коли під час проведення державної атестації виявлено, що результати діяльності закладу та/або умови організації процесу оздоровлення та відпочинку не відповідають державним соціальним стандартам оздоровлення та відпочинку дітей або можуть вплинути на безпеку та стан здоров'я дітей, заклад визнається неатестованим.

Неатестований заклад не може залучатися до організації оздоровлення та відпочинку дітей.

Атестаційна комісія з'ясовує причини незадовільної роботи закладу та приймає рішення про усунення недоліків і в разі потреби про проведення повторної (позачергової) атестації закладу, про що повідомляє Мінсоцполітики.

За результатами державної атестації закладу може бути присвоєна вища, перша, друга або третя категорія. Критерії присвоєння закладу відповідної категорії затверджуються Мінсоцполітики.

У разі незгоди з висновком атестаційної комісії керівник/власник закладу протягом 10 робочих днів з дня отримання акта може його оскаржити до Мінсоцполітики, повідомивши про це атестаційній комісії.

Закладу, який пройшов державну атестацію, уповноважений орган видає свідоцтво, зразок якого затверджується Мінсоцполітики.

Облік результатів державної атестації здійснюється Мінсоцполітики.

Контроль за проведенням державної атестації та координацію роботи з її проведення здійснює Мінсоцполітики.

У 2010 році уряд схвалив Концепцію Державної цільової соціальної програми оздоровлення та відпочинку дітей на період до 2015 року [21], метою якої було вдосконалення сфери оздоровлення та відпочинку дітей, на забезпечення державних гарантій щодо доступності та якості надання цих послуг.

Фундаментальними завданнями цієї програми було:

- забезпечення доступності та якості послуг оздоровлення й відпочинку;
- збільшення кількості оздоровлених дітей і передусім – пільгових категорій;
- удосконалення мережі закладів оздоровлення та відпочинку дітей;
- реконструкція та відновлення роботи закладів, що тривалий час не працювали;
- ремонт закладів оздоровлення та відпочинку дітей;
- будівництво й відкриття нових закладів;
- запровадження новітніх телекомунікаційних технологій;
- стимулювання власників – утримувачів дитячих оздоровчих закладів різних форм власності [9].

Крім того, майже всі заходи програми мали фінансове підґрунття. Передбачалось, що обсяги фінансування заходів з оздоровлення та відпочинку становитимуть 3 мільярди 26 мільйонів 617 тисяч гривень або 605 мільйонів гривень на рік [9]. Вищезазначена програма так і не була затверджена. Натомість, вона втратила чинність із виданням розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 549-р, яким схвалено Концепцію Державної цільової соціальної програми оздоровлення та відпочинку дітей і розвитку мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку на період до 2017 року [21, с. 189]. Однак, було прийнято постанову Кабінету Міністрів України щодо дострокового припинення виконання державних цільових програм [42], згідно якої попередні розпорядження Кабінету Міністрів України втрачають чинність.

Подібна ситуація відбулась з проектом Концепції Державної програми оздоровлення і відпочинку дітей та розвитку мережі дитячих оздоровчих закладів на період до 2021 року [29], яка була розроблена ще у 2016 році.

Проектом Концепції передбачалось, створення сучасних механізмів мотивації та стимулювання діяльності дитячих оздоровчих закладів, збільшення чисельності дітей оздоровчими послугами, особливо дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, в першу чергу дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, дітей-інвалідів, дітей з багатодітних та малозабезпечених сімей; впровадження нових підходів до організації оздоровлення та відпочинку дітей, впровадження новітніх телекомунікаційних технологій; створення безпечних та комфортних умов перебування дітей у дитячих оздоровчих закладах, в першу чергу тих, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки; реконструкція та модернізація закладів оздоровлення та відпочинку [29, с. 3].

Зазначений проект Концепції був покликаний на задоволення потреб сьогодення щодо вдосконалення і оптимізації процесів оздоровлення та відпочинку дітей, переосмислення традиційних підходів до діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку дітей, де головним вбачається модернізація змісту і структури закладів відповідно до сучасних умов, але у

зв'язку з тим, що проект Концепції потребував додаткового бюджетного фінансування, Міністерство фінансів України його не погодило, оскільки у проекті Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» видатки на зазначені цілі не передбачені.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 № 710 «Про ефективне використання державних коштів» припинено підготовку проектів нових державних цільових програм, що потребують додаткового фінансування з державного бюджету [42, с.2].

З огляду на стан здоров'я підростаючого покоління, така ситуація є незрозумілою. Окрім того, що припинено розроблення державних програм з оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують фінансування з державного бюджету, Міністерство фінансів України надало пропозицію щодо оновлення інфраструктури дитячих центрів «Міжнародний дитячий центр «Артек» та «Український дитячий центр «Молода гвардія» власним коштом цих центрів, отриманих від здійснення господарської діяльності [18].

У таких складних умовах, в яких перебуває нині держава, говорити про розвиток і повноцінне фінансування послуг з оздоровлення та відпочинку дітей начебто не є доцільним. З іншого ж боку, мова йде про реалізацію одного з пріоритетів національної безпеки. Окрім того, з 2014 року перед цією сферою державної політики виникли нові виклики, такі питання необхідності оздоровлення дітей із зони проведення антитерористичної операції, дітей внутрішньо переміщених осіб, дітей, батьки яких загинули під час Революції Гідності або в зоні проведення антитерористичної операції.

З метою виконання нових задач, які викликанні сьогоденням Міністерством соціальної політики України у 2014 році було ініційовано зміни до Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», які передбачають розширення переліку дітей, які потребують особливої соціальної уваги і підтримки. Зокрема, перелік доповнено такими категоріями, як діти загиблих учасників масових акцій громадського протесту; діти учасників бойових дій; діти, які постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій [48, с. 9].

Головним в організації оздоровлення та відпочинку дітей є збереження, зміцнення, належне функціонування та розвиток мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку відповідно до сучасних вимог.

Задля недопущення скорочення мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, запобігання ліквідації, передачі під заставу, перепрофілюванню, використання не за призначенням, а також ведення обліку дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, які здійснюють свою діяльність було запроваджено формування Державного реєстру дитячих закладів оздоровлення та відпочинку (далі - Державний реєстр) (постанова Кабінету Міністрів України від 28.04.2008 № 425) [21, с. 47], незалежно від підпорядкування та форм власності.

У Державному реєстрі відображається динаміка якісних і кількісних показників закладів, забезпечуються інтереси споживачів послуг з оздоровлення та відпочинку дітей, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи отримують інформацію про дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, включені до Державного реєстру.

Автоматизовану систему «Державний реєстр дитячих закладів оздоровлення та відпочинку» було розроблено та впроваджено у грудні 2012 року на замовлення Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту втратило свої повноваження у листопаді 2011 року, Міністерство соціальної політики України стало його правонаступником за окремими напрямками діяльності. Автоматизована система «Державний реєстр дитячих закладів оздоровлення та відпочинку» на баланс Мінсоцполітики не приймалась. За період 2012 рік – I півріччя 2017 року кошти державного бюджету на удосконалення Державного реєстру Мінсоцполітики не виділялись. Мінсоцполітики фактично не здійснюється технічний супровід Державного реєстру, зокрема, внаслідок відсутності належної координації структурних підрозділів міністерства. Це негативно впливає на функціонування Державного реєстру, стан реалізації його

функцій та не забезпечує в окремих випадках права користувачів на доступ до необхідної інформації щодо дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.

Механізм формування та ведення Державного реєстру визначено Порядком ведення Державного реєстру дитячих закладів оздоровлення та відпочинку (далі – Порядок ведення реєстру) [15].

Згідно з пунктом 25 Порядку ведення реєстру відомості, що містяться в Державному реєстрі, є відкритими і загальнодоступними [21, с. 48]. Технічний стан функціонування Державного реєстру застарілий та не виконує тих задач, на які він створювався. Сервер має невелику потужність, застарілі та обмежені технічні можливості, що ускладнює одержання інформації із Державного реєстру. В окремих випадках інформація Державного реєстру застаріла та не відповідає дійсності.

У відомостях щодо більшості закладів, внесених до реєстру, відсутня інформація стосовно вартості ліжко-дня, інформація про графіки оздоровчих змін застаріла, переважно наведені дані за 2010–2013 роки. Не активні розділи сайту «Інформація з реєстру», «Фотогалерея», в розділі «Новини» наведені спортивні новини, датовані серпнем 2010 року; не відповідає дійсності інформація щодо органу, відповідального за ведення Державного реєстру, наведена в розділі «Контакти». Державний реєстр не забезпечує відображення динаміки якісних і кількісних показників закладів.

Інформація про дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, зведена інформація щодо кількості дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, внесених до Державного реєстру, в розрізі регіонів за їх типами та формою власності подається на дату запиту.

Таким чином, недосконалість Державного реєстру, обмеженість доступу до його ресурсів, застарілі або неповні дані, наведені в ньому, не забезпечують належної реалізації права користувачів на доступ до необхідної інформації щодо дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. У повному обсязі своїх завдань і функцій Державний реєстр не виконує і потребує приведення до належного стану.

Так, в червні 2019 року на урядовому засіданні було прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 26.06.2019 № 580, якою створено спеціальний Державний реєстр майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей [17].

Державний реєстр майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей – електронна база даних про об'єкти права власності (працюючі та непрацюючі), призначені для оздоровлення та відпочинку дітей, незалежно від форми власності та підпорядкування; майнові об'єкти оздоровлення та відпочинку дітей – комплекс будівель, споруд, у тому числі інженерних, інших приміщень, земельних ділянок, на яких вони розміщені, що в сукупності забезпечує діяльність дитячого закладу оздоровлення та відпочинку на належному рівні [17, с. 3].

До 1 листопада 2019 року Державний реєстр майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей (далі - Реєстр) формується відповідно до порядку, встановленого Міністерством соціальної політики України. До Реєстру вноситимуться відомості щодо нерухомого майна, що належить дитячому закладу оздоровлення та відпочинку, його місцезнаходження, присвоєння закладу відповідної категорії, вартості ліжко-дня, графіки змін тощо. Дані, внесені до зазначеного Реєстру, будуть відкритими та доступними для всіх користувачів. Власником інформації, що міститься в зазначеному Реєстрі, є держава. Держателем Реєстру є Мінсоцполітики [17, с. 4].

Окремого аналізу заслуговує нормативно-правова база, що регулює питання міжвідомчої координації оздоровлення та відпочинку дітей. Зокрема, накази центральних органів виконавчої влади - Міністерства соціальної політики:

від 05.06.2015 № 589 «Про утворення та затвердження складу центрального міжвідомчого штабу з координування організації оздоровлення та відпочинку дітей»;

від 29.07.2015 №780 «Про затвердження Положення про центральний міжвідомчий штаб з координування організації і проведення оздоровлення та відпочинку дітей»;

від 06.03.2017 № 339 «Про затвердження форм звітності з питань охоплення дітей шкільного віку оздоровленням та відпочинком за бюджетні кошти та інструкцій щодо їх заповнення»;

від 24.04.2019 № 638 «Про затвердження Плану заходів щодо організації і проведення оздоровлення та відпочинку дітей у 2019 році» [24, с. 2-3].

Відповідно до діючого законодавства Україна кожна дитина має рівні права на оздоровлення та відпочинок. Діяльність дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, реалізація права кожної дитини на повноцінний відпочинок та оздоровлення регламентується нормативно-правовими актами, що регулюють як організаційні і науково-методичні умови функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, так і забезпечують їх фінансово-господарську діяльність.

Зокрема, вперше за історію незалежної України в 2010 році запроваджено:

- розподіл дитячих закладів на ті, що надають послуги з оздоровлення і окремо, що надають лише відпочинкові послуги;
- Державний соціальний стандарт з метою встановлення чітких вимог до відповідних дитячих закладів;
- формування Державного реєстру майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей.

Це загалом свідчить про те, що правовий складник функціонування системи дитячого оздоровлення та відпочинку, як і організаційний, перебуває на етапі свого становлення. Водночас при розробці концептуальних документів (концепцій та стратегій) допускаються нестиковки окремих положень, не враховуються фінансові можливості, не працюють механізми координації діяльності органів влади та альтернативного забезпечення дитячого оздоровлення та відпочинку, прийняті державні програми не виконуються.

Робота щодо внесення уточнювальних змін до прийнятих нормативно-правових актів проводиться. Протягом останніх двох років нормативно-правове

врегулювання заходів із оздоровлення та відпочинку дітей набуває змін та удосконалюється.

У зв'язку з передачею до Мінсоцполітики функцій із формування та реалізації державної політики з питань оздоровлення та відпочинку дітей від інших центральних органів виконавчої влади, окремі нормативно-правові акти щодо функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку є застарілими, потребують перегляду та затвердження в установленому чинним законодавством порядку.

Щодо викладу норм законодавства, які внаормовують питання діяльності об'єднаних територіальних громад щодо соціального захисту дітей і захисту їхніх прав, наразі це зробити неможливо. У законодавстві ці норми розпорошені по різних законах, як правило, викладені фрагментарно і подекуди навіть протирічать одна одній. Тобто системної законотворчої роботи з питань формування обов'язків об'єднаних територіальних громад з дотримання, забезпечення та захисту прав дитини на оздоровлення та відпочинок досі не проведено.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

3.1. Сучасний стан публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей в сучасній Україні (на прикладі діяльності Запорізької області)

Сучасний стан публічно-управлінської діяльності у системі відпочинку та оздоровлення дітей в Україні можна характеризувати за такими показниками – кількість таборів, їх наповненість, розподіл за регіонами, динаміка змін, та за допомогою освітлення проблем які існують в таборах України.

Статистичний аналіз, проведений за матеріалами Департаменту забезпечення прав дітей та оздоровлення Міністерства соціальної політики України, Державного реєстру дитячих закладів оздоровлення та відпочинку України та Державної служби статистики України, Департаменту соціального захисту населення Запорізької обласної державної адміністрації дає можливість визначити основні тенденції в системі дитячого оздоровлення в Україні [24; 15; 14; 13].

Система дитячого оздоровлення України поступово руйнується. В часи Радянського Союзу на території УРСР нараховувалося понад 2000 закладів дитячого оздоровлення. Майже всі вони належали великим державним підприємствам, які, після перебудови, відмовилися від такого неприбуткового активу як дитячий табір.

Таким чином, кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку у державній власності суттєво зменшилася, а приватних на той час ще не виникло. Тенденція на поступове збільшення таборів спостерігається лише після 2009 року, коли вступив в дію Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», ринок оздоровлення дітей почав чітко регулюватися

державою, збільшилась кількість держзамовлень на придбання путівок до дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.

В таблиці 1 наведено дані щодо кількості дитячих закладів оздоровлення та відпочинку та оздоровлення в них дітей у 2016 – 2019 роках (табл. 1).

Таблиця 1

Стан системи дитячого оздоровлення в Україні 2016 – 2019 роках

Роки				
	2016	2017	2018	2019
Усього дитячих закладів оздоровлення та відпочинку	11105	11308	11362	10657
Заклади оздоровлення	521	507	453	404
Чисельність дітей, охоплених оздоровленням, тис. осіб	693,8	727,5	704,7	612,3
Заклади відпочинку	10584	10801	10909	10253
Чисельність дітей, охоплених відпочинком, тис. осіб	1393,9	1408,0	1422,2	1350,3

дані сформовано з [24; 14; 47].

Кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, які надають послуги з оздоровлення по Україні суттєво скорочувалася.

Скорочення мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку відбувалось поетапно, в три періоди – після розпаду Радянського союзу, після фінансової кризи 2008 року, та після геополітичних подій 2014 – 2015 років у зв'язку з втратою дитячих закладів оздоровлення та відпочинку розташованих на території АР Крим, проведенням антитерористичної операції на сході країни, складною соціально-економічною ситуацією в Україні [20].

У зв'язку із тимчасовою окупацією території АР Крим держава втратила понад 122 дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, в тому числі заклад, який здійснює свою роботу на протязі року – Міжнародний дитячий центр «Артек» [70].

З огляду на проведення антитерористичної операції на сході країни 68 дитячих закладів оздоровлення та відпочинку (позаміські, санаторного типу та центри) і 533 заклади відпочинку, які розміщені на території Донецької та

Луганської областей були втрачені. І з 2015 року не здійснювали своєї діяльності. Це – чверть усіх закладів, які має Україна.

Суттєво вплинула ситуація на скорочення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку у зв'язку з відсутністю фінансування з боку Фонду соціального страхування. Так, лише у Запорізькій області за підсумками оздоровчої кампанії 2014 року майже 16 млн грн. – коштів Фонду соціального страхування було витрачено на надання послуг з оздоровлення та відпочинку, що дозволило забезпечити повноцінним оздоровленням 10033 дитини послугами оздоровлення. Ці діти отримували відповідні послуги у 33 дитячих закладах оздоровлення та відпочинку Запорізької області що давало можливість підтримувати роботу дитячих закладів оздоровлення та відпочинку області.

Актуальний економічний стан України не дозволив Фонду соціального страхування з 2015 року виділяти гроші на оздоровлення дітей, таким чином позбавивши галузь суттєвої кількості замовлень та грошових вливань.

Також, факторами скорочення мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку стало зниження платоспроможності населення. Зниження рівня життя українців суттєво вдарило по галузі відпочинку та оздоровлення, оскільки вартість путівок стрімко зросла, а можливість виділити кошти на їх придбання у середньостатистичній сім'ї знизилася.

Все це детермінує підвищення вартості путівки та зниження попиту з боку населення.

Аналогічна ситуація з мережею дитячих закладів оздоровлення та відпочинку відбувається і у Запорізькій області.

В таблиці 2 наведено дані щодо дитячих закладів оздоровлення та відпочинку та забезпечення чисельності дітей шкільного віку послугами оздоровлення та відпочинку у 2016 – 2019 роках по Запорізькій області (табл. 2).

Стан системи дитячого оздоровлення у Запорізькій області 2016 – 2019 роки

Роки				
	2016	2017	2018	2019
Усього дитячих закладів оздоровлення та відпочинку	504	640	554	355
Заклади оздоровлення	35	34	34	31
Заклади відпочинку	469	606	520	324
Чисельність дітей, охоплених послугами оздоровлення та відпочинку, тис. осіб	115,660	138,350	143,543	123,249

дані сформовано з [13; 8].

Але не тільки скорочення мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку негативно вплинуло на забезпечення послугами оздоровлення дітей, а й через скорочення тривалості оздоровчої зміни (менше 21 дня) діючі дитячі заклади оздоровлення та відпочинку швидкими темпами перетворюються у звичайні заклади відпочинку, в яких неможливо досягти якісного оздоровчого ефекту. Так, у 2019 році функціонувало лише 198 (41%) дитячих закладів оздоровлення та відпочинку з тривалістю зміни 21 день, та як наслідок – лише 15% дітей (96 тис.) отримали якісні оздоровчі послуги.

Негативно вплинула на якість оздоровчих послуг, які діти отримують у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку – це введення мораторію на проведення перевірок з 2017 року.

Відсутність планових, позапланових перевірок спеціально уповноваженими органами негативно вплинула на роботу дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. Так, лише з початку введення мораторію на перевірки а це 2017 рік по Україні зареєстровано 7 спалахів харчових токсикоінфекційних та гострих кишкових інфекцій, зокрема у Запорізькій, Чернівецькій, Львівській, Миколаївській, Івано-Франківській та Херсонській областях, внаслідок чого постраждало 208 осіб, із них – 197 діти та найстрашніший випадок факт загибелі дитини під час оздоровлення у дитячому

закладі оздоровлення та відпочинку санаторного типу «Факел» м. Бердянськ Запорізька область.

Обставинами, які могли сприяти виникненню зазначених спалахів отруєнь, стали порушення вимог законодавства щодо дотримання правил поточності технологічного процесу приготування їжі, товарного сусідства при зберіганні харчових продуктів, не проходження в повному обсязі персоналом профілактичних медичних оглядів.

У вересні 2017 року у дитячому закладі оздоровлення та відпочинку Одещини «Вікторія» внаслідок пожежі 3 дітей загинуло та 10 дітей отримало травми різного ступеню тяжкості. Після цих подій Державною службою з надзвичайних ситуацій на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України та у відповідності до узгоджених з облдержадміністраціями графіків, у жовтні – грудні 2017 року були проведені позапланові перевірки стану пожежної та техногенної безпеки у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку державної та комунальної форми власності. Позаплановою перевіркою було охоплено 282 дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. За результатами перевірки виявлено близько 4,5 тис. порушень, з яких 2 тис. порушень не усунуто протягом попередніх років, що свідчить про систематичне не виконання керівниками/власниками дитячих закладів оздоровлення та відпочинку порушень, виявлених при перевірках.

Так, у 201 закладі відсутні або несправні автоматичні системи протипожежного захисту, у 130 закладах відсутнє або несправне протипожежне водопостачання, 80 будівель потребують заміни або ремонту систем електропостачання, у 71 будівлі необхідно провести у відповідність шляхи евакуації, 93 будівлі потребують обладнання первинними засобами пожежегасіння.

Найгірше виконуються протипожежні заходи попередніх приписів у Херсонській області, де виконано лише 73% від запропонованих заходів, у Київській – 62%, Миколаївській – 51%, Житомирській – 50%, у м. Києві – 50%.

За порушення вимог пожежної безпеки та невиконання запропонованих приписами органів ДСНС заходів, до адміністративної відповідальності притягнуто 262 керівника дитячих закладів оздоровлення та відпочинку і відповідальні посадові особи та направлено 29 позовних заяв до адміністративного суду щодо призупинення експлуатації дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.

За роки незалежності чисельності дітей у країні значно зменшилась: за 1990–2011 роки вона скоротилася на 5333,4 тис., тобто на 40%, і це є наслідком обвального падіння рівня народжуваності у 90-х роках. Вже у 2012–2013 роках в Україні спостерігалось збільшення чисельності дітей, і хоча воно було невеликим, цінним був злам негативної тенденції.

Так, за даними Міністерства соціальної політики України у 2019 році чисельність дітей шкільного віку (від 7 до 17 років) складала 4 млн 7 тис. 407 дітей, з них послугами оздоровлення та відпочинку забезпечено 1 млн. 962 тис. 555 дітей (49 % від загальної кількості дітей шкільного віку), з них забезпечено оздоровленням – 612 тис. 257 дітей (15,3%), відпочинком – 1 млн 350 тис. 298 дітей (33,7%) [24].

Також, у 2019 році особливу увагу уряд приділяв забезпеченню послугами з оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки. Протягом оздоровчої кампанії 2019 року в Україні послугами з оздоровлення та відпочинку забезпечено 1 млн 192 тис. 71 дитину, яка потребує особливої соціальної уваги та підтримки (29,7% від загальної кількості дітей шкільного віку або 48 % від загальної кількості дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки), з яких:

- дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування - 40662 (79,5%);
- дітей, один із батьків яких загинув (пропав безвісти) у районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій чи

збройних конфліктів або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних у районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій чи збройних конфліктів, а також внаслідок захворювання, одержаного у період участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях – 1327 (74,4%);

– дітей осіб, визнаних учасниками бойових дій відповідно до пунктів 19-21 частини першої статті 6 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" – 65901 (66,1%);

– дітей, зареєстрованих як внутрішньо переміщені особи – 40537 (64,2%);

– дітей, які проживають у населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення - 5889 (61,6%);

– рідних дітей батьків-вихователів або прийомних батьків, які проживають в одному дитячому будинку сімейного типу або в одній прийомній сім'ї – 1651 (57,6%);

– талановитих та обдарованих дітей - переможці міжнародних, всеукраїнських, обласних, міських, районних олімпіад, конкурсів, фестивалів, змагань, спартакіад, відмінники навчання, лідери дитячих громадських організацій – 152692 (57,4%);

– дітей з інвалідністю – 39019 (50,8%);

– дітей, батьки яких загинули від нещасного випадку на виробництві або під час виконання службових обов'язків, у тому числі дітей журналістів, які загинули під час виконання службових обов'язків – 305 (49,7%);

– дітей з багатодітних сімей – 273834 (48,9%);

– дітей, взятих на облік службами у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах – 10661 (47,2%);

– дітей, які перебувають на диспансерному обліку – 312373 (47,0%);

- дітей з малозабезпечених сімей – 93203 (46,1%);
- дітей агропромислового комплексу та соціальної сфери села – 70212 (43,6%);
- дітей, один із батьків яких загинув під час масових акцій громадянського протесту або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час масових акцій громадянського протесту – 28 (36,8%);
- дітей – учасників дитячих творчих колективів та спортивних команд – 54947 (28,9%);
- дітей, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи – 26939 (25,1%);
- дітей, які постраждали внаслідок стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф – 12 (10,4%) [24; 14].

Скорочення мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку не сприяє забезпеченню дітей оздоровчими послугами.

У той же час досягнення відносно високих показників забезпечено за рахунок надання дітям відпочинкових послуг, які не можуть дати повноцінного відновлення сил дитячому організму, і ця тенденція, має негативний характер.

З одного боку, наявність таборів із денним перебуванням допомагає відвернути дитину від вулиці, структурувати її дозвілля, систематизувати харчування, спроектувати систему педагогічних впливів. З іншого боку, такі табори дуже формалізовані, неякісний персонал складається із шкільних вчителів, які не маючи повноцінної відпустки, працюють на фоні професійного вигорання. Такі заклади не мають оздоровчого ефекту, бо, як правило, є пришкільними таборами і знаходяться в умовах міста. Діяльність пришкільних таборів виключає формування тимчасового колективу, таким чином не використовуються його педагогічні переваги та ефект повного занурення в ситуацію, де в кращому разі влаштовують екскурсії та походи до річки або лісу, а в гіршому – прогулянки у шкільному садку тривалістю декілька годин.

Тобто, відпочинок у пришкільних таборах не можна за якістю визнавати повноцінним відновленням сил дітей. Проте саме такий відпочинок є зручним та вигідним передусім для батьків дітей молодшого шкільного віку, оскільки не потребує значних фінансових ресурсів для організації та є безпечним для дітей і батьків через те, що між ними зберігається тісне спілкування, зберігаються сімейні традиції.

Характерною особливістю функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку в Україні є сезонність (протягом червня - серпня), тобто протягом літнього періоду, окрім двох дитячих центрів, які надають свої послуги цілорічно. Це державні підприємства «Міжнародний дитячий центр «Артек» (далі – МДЦ «Артек») та «Український дитячий центр «Молода гвардія» (далі – УДЦ «Молода гвардія»). Ці заклади оздоровлення та відпочинку є закладами загальнодержавного значення та належить до сфери управління Міністерства соціальної політики України – УДЦ «Молода гвардія» а МДЦ «Артек» - Державного управління справами.

З 2015 року у зв'язку з анексією АР Крим Державним управлінням справами прийнято рішення щодо створення дитячого оздоровчого центру «Артек» на базі державного підприємства «Санаторний комплекс «Пуща-Озерна» (м. Київ), що також перебуває у його управлінні. Так, з червня 2016 року згідно з розпорядженням Державного управління справами від 10.06.2016 № 150 розпочато діяльність з оздоровлення та відпочинку дітей у МДЦ «Артек» за новим місцезнаходженням [18].

Держава забезпечує підтримку державних підприємств МДЦ «Артек» та УДЦ «Молода гвардія» шляхом установа пільг з оподаткування, визначення особливостей правового режиму майна, закріпленого за цими дитячими центрами на праві господарського відання та земельних ділянок наданих їм у постійне користування.

Кошти на придбання путівок до цих дитячих центрів для оздоровлення та відпочинку дітей щороку виділяються із Державного бюджету України. Держава викупує 90% путівок до МДЦ «Артек», а решта реалізується

центром без залучення третіх осіб та 100% путівок до УДЦ «Молода гвардія» (табл. 3).

Таблиця 3

Основні показники оздоровлення дітей у МДЦ «Артек» та УДЦ «Молода гвардія» у 2014 – 2019 роках

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Вартість ліжко-дня та кількість оздоровлених дітей у МДЦ «Артек»						
Вартість путівки (грн.)	-	-	6246,5	8190,0	9268,56	10504,2
Вартість ліжко-дня (грн.)	-	-	297,5	390,0	441,36	500,20
Кількість оздоровлених дітей (осіб)	-	-	3928	4096	11421	11661
Вартість ліжко-дня та кількість оздоровлених дітей у УДЦ «Молода гвардія»						
Вартість путівки (грн.)	4890,4	5833,8	5977,0	7266,0	8263,5	9471,0
Вартість ліжко-дня (грн.)	232,0	277,8	284,6	346,0	393,5	451,0
Кількість оздоровлених дітей (осіб)	10986	11120	11113	10056	11500	11080

дані сформовано з [24; 18].

Придбані за рахунок державного бюджету путівки до МДЦ «Артек» та УДЦ «Молода гвардія» надаються безоплатно та з частковою оплатою у розмірі 20%, 30% та 50% вартості путівки, яка сплачується за рахунок батьків або опікунів, піклувальників або інших джерел за визначеною Міністерством соціальної політики України квотою.

Категорії дітей, яким путівки надаються безоплатно або з частковою оплатою, визначаються Міністерством соціальної політики України. Підбір дітей на кожну зміну здійснюють структурні підрозділи обласної, Київської міської держадміністрації, до компетенції яких належить питання організації оздоровлення та відпочинку дітей.

Фінансування оздоровчої кампанії здійснюється також за рахунок обласного та місцевих бюджетів. Так, обсяги фінансування оздоровчої кампанії у 2019 році склали 1,234 млрд грн., з них 425 млн грн. – кошти обласних бюджетів, 810 млн грн. – кошти місцевих бюджетів (табл. 4).

Обсяги фінансового забезпечення оздоровчих кампаній у 2017-2019 роках

	2017	2018	2019
Всього по Україні (тис. грн.)	1080800,0	1081079,2	1234412,3
Запорізька область (тис. грн.)	42891,5	48378,0	56757,3

дані сформовано з [24; 28].

Щороку обсяги оздоровчої кампанії збільшуються, як вцілому по Україні так і на оздоровлення дітей Запорізької області.

Фінансування послуг з оздоровлення та відпочинку дітей у Запорізькій області здійснюється в рамках Комплексної обласної програми з оздоровлення та відпочинку дітей, сімейної, гендерної політики та протидії торгівлі людьми на 2017-2021 роки, затвердженої рішенням Запорізької обласної ради від 26.01.2017 № 57 (далі – Обласна програма) [28]. Прийняття програми оздоровлення та відпочинку дітей на регіональному рівні обумовлене необхідністю належної реалізації державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, оскільки на загальнодержавному рівні така програма відсутня.

Починаючи з 2017 року фінансування оздоровчої кампанії передбачено бюджетами об'єднаних територіальних громад (далі - ОТГ). Фінансове забезпечення оздоровчої кампанії 2019 року значно збільшилося за рахунок місцевих бюджетів на 25 % у порівнянні з минулим роком.

Так, більш ніж на 60% збільшили обсяги фінансування - Новоуспенівська ОТГ Веселівського району, Приморська ОТГ Приморського району, Якимівська райдержадміністрація, Кирилівська ОТГ Якимівського району;

Більш ніж на 30 % - м. Запоріжжя, Долинська ОТГ Запорізького району, Більмацька райдержадміністрація, Комишуваській ОТГ Орхівського району, Таврійська ОТГ Орхівського району, Павлівська ОТГ Вільнянського району;

Більш ніж на 10% - міста Токмак, Енергодар, Василівська райдержадміністрація.

Вперше, в цьому році, виділили кошти такі об'єднані територіальні громади:

- у Веселівському районі: Чкалівська ОТГ (21 тис. грн.);
- у Вільнянському районі: Петро-Михайлівська сільська рада (40 тис. грн.);
- у К-Дніпровському районі: Благовіщенська ОТГ (150,0 тис. грн.);
- у Більмацькому районі: Новоукраїнська ОТГ (48 тис. грн.);
- у Михайлівському районі: Роздольська ОТГ (45 тис. грн.);
- у Приазовському районі: Гірсівська ОТГ (128,860 тис. грн.);
- Олександрівська ОТГ (10,0 тис. грн.);
- у Приморському районі: Новоолексіївська ОТГ (22 тис. грн.) [13].

Так, за результатами Всеукраїнської наради з питань оздоровлення та відпочинку дітей 2019 року Запорізька область посіла III місце по Україні після Дніпропетровської та Чернігівської областей за показником збільшення обсягів фінансування з обласного та місцевих бюджетів на проведення оздоровчої кампанії [13].

З метою забезпечення запобігання ліквідації, передачі під заставу, перепрофілюванню, використанню не за призначенням дитячих закладів оздоровлення та відпочинку і відкритості інформації про дитячі заклади оздоровлення та відпочинку Міністерство соціальної політики з 2012 року запроваджено державний реєстр дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. Відомості, які містяться у державному реєстрі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку є відкритими і загальнодоступними.

На даний час до державного реєстру дитячих закладів оздоровлення та відпочинку внесено відомості про 743 заклади оздоровлення та відпочинку всіх форм власності, з них 123 – державної форми власності, 168 – комунальної форми власності, 449 – приватної форми власності, 3 – власність іншої держави. За типами: 70 закладів санаторного типу, 10 дитячих центрів, 663 позаміських дитячих закладів оздоровлення та відпочинку [15].

Більшість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, відомості яких внесено до державного реєстру дитячих закладів оздоровлення та відпочинку розташовані у Запорізькій області – 56 закладів, Херсонській області – 48 закладів, Одеській області – 51 заклад. Найменша кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку внесених до державного реєстру дитячих закладів оздоровлення та відпочинку у Кіровоградській області – 7 закладів, Рівненській області – 9 закладів; Хмельницькій, Чернівецькій областях – по 8 закладів та у м. Києві – 9 закладів.

У більшості закладів, внесених до державного реєстру дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, відсутня інформація стосовно вартості ліжко-дня, інформація про графіки заїздів застаріла, переважно наведені дані за 2010 – 2013 роки. Не активні розділи сайту «Інформація з реєстру», «Фотогалерея». В розділі «Новини» наведені новини, які датовані серпнем 2010 року.

Також, державний реєстр дитячих закладів оздоровлення та відпочинку не забезпечує відображення динаміки якісних і кількісних показників дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.

Зважаючи на вище викладене задля збереження мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку дітей створено у 2019 році спеціальний Державний реєстр майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей.

Державний реєстр майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей – електронна база даних про об'єкти права власності (працюючі і не працюючі), призначені для оздоровлення та відпочинку дітей, незалежно від форми власності [17, с. 2].

Відповідну постанову Кабінету Міністрів України від 26.06.2019 № 580 «Деякі питання ведення Державного реєстру майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей» було прийнято на урядовому засіданні. Уряд доручив обласним, Київській міській державним адміністраціям забезпечити утворення і функціонування комісії з питань обліку майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей, а також персональне визначення реєстраторів [17; с. 1-2].

До 1 листопада 2019 року керівники дитячих закладів оздоровлення та відпочинку повинні подати відомості про майнові об'єкти оздоровлення та відпочинку дітей, якими користуються такі заклади до Державного реєстру майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей (далі - Реєстр).

До Реєстру вноситимуться відомості щодо нерухомого майна, що належить дитячому закладу оздоровлення та відпочинку, його місцезнаходження, присвоєння закладу відповідної категорії, вартості ліжко-дня, графіки змін тощо. Дані, внесені до зазначеного Реєстру, будуть відкритими та доступними для всіх користувачів [19].

Власником інформації, що міститься в зазначеному Реєстрі, є держава. Держателем Реєстру визначено Міністерство соціальної політики України [4].

На початку 2020 року забезпечили внесення інформації до Реєстру Одеська, Полтавська та Сумська області.

З метою здійснення державного контролю за діяльністю дитячих закладів оздоровлення та відпочинку проводиться державна атестація дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 28.04.2009 № 426 «Про затвердження Порядку проведення державної атестації дитячих закладів оздоровлення та відпочинку і присвоєння їм відповідних категорій» [21, с. 63].

Державну атестацію дитячих закладів оздоровлення та відпочинку усіх форм власності проводить атестаційна комісія, яка утворюється Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями залежно від місця розташування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, що атестуються, із залученням представників центральних органів виконавчої влади, до сфери управління яких належать заклади, і громадських організацій.

Типове положення про атестаційну комісію затверджено наказом Міністерства соціальної політики України від 23.05.2016 № 545 «Про затвердження Типового положення про атестаційну комісію з проведення державної атестації дитячих закладів оздоровлення та відпочинку» [24].

До складу атестаційної комісії входять представники уповноваженого органу, інших органів виконавчої влади в кількості не більше ніж п'ять осіб, які мають відповідну професійну кваліфікацію, досвід практичної роботи, володіють необхідними знаннями та навичками.

Державна атестація дитячих закладів оздоровлення та відпочинку проводиться не рідше ніж один раз на п'ять років під час надання ними послуг з оздоровлення та відпочинку.

Державна атестація дитячих закладів оздоровлення та відпочинку проводиться згідно з планом, який складається та затверджується на п'ять років. План проведення державної атестації закладів затверджується уповноваженим органом за погодженням із Міністерством соціальної політики України і доводиться до відома керівника/власника дитячого закладу оздоровлення та відпочинку не пізніше ніж за рік до початку проведення державної атестації.

Відповідно до Плану проведення державної атестації дитячих закладів оздоровлення та відпочинку Запорізької області у 2016-2020 роках, затвердженого заступником голови Запорізької обласної державної адміністрації та погодженого з Міністерством соціальної політики України у 2019 році проведено державну атестацію 10 дитячих закладів оздоровлення та відпочинку (у 2018 році - 12), із запланованих – 11 (у 2018 -13) [13].

Атестаційна комісія за результатами державної атестації протягом 10 робочих днів складає акт із висновками щодо присвоєння закладу відповідної категорії за формою, затвердженою Міністерством соціальної політики України.

За результатами державної атестації закладу може бути присвоєна вища, перша, друга або третя категорія. Критерії присвоєння закладу відповідної категорії затверджуються Міністерством соціальної політики України.

За результатами проведеної у 2019 році державної атестації дитячих закладів оздоровлення та відпочинку Запорізької області підтвердили свою категорію:

- Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Салют» смт Кирилівка Якимівського району – II категорія;
- Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Зміна» смт Кирилівка Якимівського району – II категорія;
- Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Мрія» м. Бердянськ – I категорія;
- Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Прометей» м. Приморськ - I категорія;
- Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Супутник» м. Запоріжжя - I категорія.
- Підвищено категорію:
- Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Северянин» смт Кирилівка Якимівського району – вища категорія;
- Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Райський куточок» м. Бердянськ – вища категорія;
- Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Червона гвоздика» м. Бердянськ – вища категорія.
- Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Вогник» смт Кирилівка Якимівського району – третя категорія [13].

У разі коли під час проведення державної атестації виявлено, що результати діяльності закладу та/або умови організації процесу оздоровлення та відпочинку не відповідають державним соціальним стандартам оздоровлення та відпочинку дітей або можуть вплинути на безпеку та стан здоров'я дітей, заклад визнається неатестованим.

Неатестований заклад не може залучатися до організації оздоровлення та відпочинку дітей. Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Сонячний» с. Богатир Якимівського району – визнано таким, що не пройшов державну атестацію.

Проведення державної атестації дитячих закладів оздоровлення та відпочинку по Україні починаючи з 2010 року наведено у табл. 6

Проведення державної атестації дитячих закладів оздоровлення та відпочинку по Україні з 2010-2016 роки

Роки	всього дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, у яких проведено державну атестацію	з них	
		державної форми власності	комунальної та приватної форми власності
2010	118	2	116
2011	158	12	146
2012	110	12	98
2013	125	22	103
2014	58	11	47
2015	100	11	89
2016	121	16	105

дані сформовано з [24].

Майже чверть (23,1 %) дитячих закладів оздоровлення та відпочинку не проходили державну атестацію, а лише 73 заклади (10 %) мають вищу категорію. Найнижчі показники щодо проходження атестації у Харківській (7,7 %) та Закарпатській областях (8,7%). Всього з 2010 по 2016 роки проведено державну атестацію 790 дитячих закладів оздоровлення та відпочинку: 86 закладів державної форми власності та 704 заклади комунальної та приватної форм власності.

Основними причинами невиконання плану проведення атестації дитячих закладів були не відкриття закладу в зв'язку з відсутністю фінансування, заміною форми власності та перенесення терміну проведення атестації.

Враховуючи вище викладене, можна зазначити, що, в першу чергу, розвиток системи дитячого оздоровлення та відпочинку залежить від економічного розвитку держави, та рівня життя населення.

На даний момент, економічні та геополітичні процеси, які відбуваються, суттєво заважають збільшенню та розгалуженню системи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, обумовлюють її занепад.

Система дитячих закладів оздоровлення та відпочинку стаціонарного характеру скорочується, деградує.

Це зменшує кількість дітей охоплених оздоровленням, робить суттєвий проміжок у системі педагогічних впливів на дитину, додає негативних соціальних ризиків.

За результатами аналізу системи оздоровлення та відпочинку дітей у Запорізькій області можна зробити висновок щодо неможливості в найближчому майбутньому кардинально поліпшити ситуацію в цій сфері.

Держава, а також родини дітей загалом не в змозі покрити матеріальні витрати на повноцінний і на належному рівні організований оздоровчий відпочинок дітей.

Поряд із негативною тенденцією в Україні щодо кількості дитячих оздоровчих закладів та кількості оздоровлених у них, усе ж таки у Запорізькій області простежується деяке покращення, але це стосується лише статистики, а не реальної ситуації.

Багатий ресурсний потенціал області використовують не повністю. З огляду на це, першочерговим завданням для держави є збереження й удосконалення роботи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, що посприє зниженню захворюваності дітей та матиме значний вплив на збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління.

3.2. Основні чинники оптимізації розвитку публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей у сучасній Україні (на прикладі діяльності Запорізької області).

Стратегічні пріоритети, визначені українським урядом полягають у збільшенні кількісних та якісних показників оздоровлення дітей. Відповідно на національному рівні стратегічним пріоритетом є організація якісного, повноцінного оздоровлення та відпочинку дітей, яке залежить від організації дитячого оздоровлення й відпочинку на місцях.

Незважаючи на відсутність державної стратегії розвитку сфери дитячого оздоровлення та відпочинку, тобто реалізації відповідної Державної цільової соціальної програми в регіонах та містах розробляються відповідно до положень Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» [48] регіональні й локальні програми оздоровлення.

Стратегія розвитку дитячого оздоровлення й відпочинку повинна бути скерована як на зміцнення матеріально-технічної бази дитячих закладів оздоровлення та відпочинку закладів, так і на організацію наукових досліджень у даній сфері.

Стратегічні пріоритети розвитку дитячого оздоровлення у регіонах повинні узгоджуватися із національними і відображати реальні потреби для організації дитячого оздоровлення й відпочинку та використанні для цього унікальних природно-кліматичних та бальнеологічних ресурсів.

Окрім того, успішність й ефективність реалізації стратегічних пріоритетів, а відтак цілей та визначення заходів їх досягнення полягає в узгодженості пріоритетів із іншою стратегічною документацією, яка присутня в регіонах.

Такими, насамперед, є обласні стратегії соціально-економічного розвитку областей. Отже, враховуючи відсутність й визнаючи необхідність розробки державної стратегії розвитку сфери дитячого оздоровлення, на основі проведеного аналізу стану сфери оздоровлення й відпочинку дітей в Україні визначити такі стратегічні пріоритети:

- покращення фізичного й психічного здоров'я дітей та молоді на основі рекреаційних можливостей регіонів України;
- збільшення кількості дітей, які протягом року в регіоні отримали послуги з оздоровлення та відпочинку, доведення кількісного показника до 70% всіх оздоровлених дітей;
- забезпечення наукового й кадрового супроводу діяльності сфери дитячого оздоровлення та відпочинку на інноваційній основі;

– розбудова мережі спеціалізованих дитячих санаторіїв та курортів сімейного типу на основі державно-приватного партнерства.

Задля реалізації намічених стратегічних пріоритетів необхідне сприяння держави у розробці й забезпеченні дотримання державного стандарту оздоровлення дитячого населення (покращення матеріально-технічного стану закладів оздоровлення, підвищення рівня безпеки, кадрове забезпечення).

Найголовніші результати, досягнення яких можливе при запровадженні стратегічних пріоритетів розвитку сфери дитячого оздоровлення є:

– зменшення кількості дитячих закладів оздоровлення та відпочинку усіх типів;

– припинення навмисного закриття, ліквідації та перепрофілювання дитячих закладів оздоровлення та відпочинку;

– забезпечення достатньої кількості санаторіїв виключно дитячого оздоровлення;

– затвердження та дотримання індивідуальних термінів оздоровлення й відпочинку тривалістю у 21 та 18 днів;

– ліквідацію масових порушень норм екологічної, сейсмічної безпеки при реконструкції баз розміщення дітей та молоді;

– удосконалення організації оздоровчого процесу та забезпечення умов для реалізації прав дітей на повноцінне та якісне оздоровлення і відпочинок.

Позитивні зрушення у розвитку цієї системи спричинить наступні рекомендації щодо стимулювання розвитку дитячого оздоровлення та відпочинку:

– надання банками та кредитними спілками безвідсоткових (або під низький відсоток) кредитів для підготовки дитячих закладів оздоровлення та відпочинку до оздоровчої кампанії (проведення ремонтних робіт, придбання устаткування, обладнання, інвентарю тощо);

– зменшення податкового тиску через повне або часткове звільнення від різного роду податків (земельного, податку на додану вартість), а також

місцевих зборів і платежів (курортного та туристичного збору, плати за використання рекреаційних та природних лікувальних ресурсів, екологічного збору тощо);

- надання дитячим закладам оздоровлення та відпочинку пільг при оплаті за енергоносії, комунально-побутові, транспортні, медичні, торговельні, культурно-масові, екскурсійні, рекламно-інформаційні та інші послуги;

- надання державних дотацій та субвенцій дитячим санаторно-курортним та оздоровчим закладам, що обслуговують соціально вразливі категорії дітей, а також тим закладам, що переходять на цілорічне обслуговування дітей (в даному випадку така підтримка може здійснюватися через гарантовану частку дотацій на оздоровлення дітей з державних та місцевих бюджетів);

- формування пільгових умов залучення інвестиційних ресурсів в розвиток дитячого оздоровлення та відпочинку, економічно більш вигідних порівняно не лише з іншими галузями, але й рекреаційною сферою загалом;

- проведення конкурсів інвестиційних проектів під державні гарантії;

- формування механізмів акумулювання в бюджетах всіх рівнів коштів на організацію і проведення оздоровлення дітей, часткового фінансування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку дітей з державного, обласних та місцевих бюджетів;

- запровадження спеціальної цінової політики на послуги для дітей (транспортування, проживання в готелях, кемпінгах, екскурсійне обслуговування тощо).

Забезпеченню рентабельності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку сприятиме також впровадження й організаційно-економічних важелів, зокрема:

- запровадження ліцензування діяльності з надання оздоровчих, відпочинкових та туристичних послуг для дітей;

- розробка кваліфікаційних вимог до педагогічного та медичного персоналу дитячих оздоровчих закладів, проведення атестації на відповідність;

- реформування системи підготовки і перепідготовки кадрів для роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку;
- створення дитячих туристично-оздоровчо-відпочинкових центрів – комплексних центрів розвитку територій туристично-рекреаційного типу, що поєднуюватимуть розміщення на компактній території дитячих закладів оздоровлення та відпочинку із спортивними, розважальними та іншими спорудами спільного використання [66, с. 10-11]. Це сприятиме забезпеченню високого рівня дитячих оздоровчих та відпочинкових послуг при одночасному їх здешевленні.

Гарантування високого рівня оздоровчих та відпочинкових послуг важливе значення має їх змістовне наповнення, забезпечення не лише фізичного розвитку і загартування, але й створення умов для активного пізнання рідного краю, його історії, ознайомлення із культурно-історичною спадщиною, розвитку творчих та інтелектуальних здібностей дітей, виховання в них почуття патріотизму, національної гордості і самосвідомості, загальному змушнінню [67, с. 65]. Вирішення таких завдань потребує розробки нових науково-методичних програм роботи з дітьми під час оздоровчо-відпочинкового періоду, розробки нових туристичних і екскурсійних маршрутів, включення їх як обов'язкового елемента комплексного виховного процесу дітей та молоді. Позитивний досвід поступово нагромаджується в Україні при розробці та вдосконаленню нових науково-методичних програм роботи з дітьми в оздоровчих закладах (використання досвіду МДЦ «Артек», дитячої організації «Пласт», скаутських організацій, Американської асоціації молодіжних таборів тощо).

Реформування системи дитячого оздоровлення і туризму потребує вдосконалення організаційної структури і системи управління дитячим оздоровленням як на рівні держави, регіону, так і на рівні окремого оздоровчого чи відпочинкового закладу. Побудова ефективної системи управління ускладняються різноплановістю (санаторно-курортне лікування, оздоровлення, відпочинок, туризм), різним відомчим підпорядкуванням

дитячих закладів оздоровлення та відпочинку різних рівнів: державного, обласного, районних та міст обласного значення. Тому цілком логічним було рішення щодо створення міжвідомчих комісій з організації відпочинку, оздоровлення дітей, учнівської та студентської молоді. Для підвищення ефективності роботи міжвідомчих комісій з оздоровлення дітей необхідно:

- надати міжвідомчим комісіям з оздоровлення дітей статус постійно діючих;
- створити в їх межах структурні підрозділи за напрямками роботи з чітко визначеними функціональними обов'язками.

Реалізація головної мети забезпечення повноцінного і якісного оздоровлення та відпочинку дітей передбачає визначення критеріїв та системи показників, що характеризують ефективність функціонування системи дитячого оздоровлення та відпочинку.

При оцінюванні її слід розрізняти за видами медико-біологічна, соціальна, економічна; та за рівнем прояву: держава, регіон; дитячий оздоровчий заклад; окрема особа (дитина).

Щодо медико-біологічної ефективності дитячого оздоровлення і відпочинку для окремої дитини, то методики її визначення вже існують, які базуються на основі співставлення даних медичних оглядів перед початком оздоровлення дітей та після оздоровлення.

Медико-біологічну ефективність дитячого оздоровлення і відпочинку на рівні держави чи регіону слід вдосконалювати в напрямку визначення міри впливу санаторно-курортного оздоровлення, відпочинку та туризму на покращання загального рівня здоров'я дітей.

Дитяче оздоровлення і туризм як сегмент рекреації загалом відноситься до соціальної сфери, для якої визначення економічної ефективності представляє певні труднощі. Для дитячих оздоровчих закладів основними фінансовими показниками їх діяльності визначені (згідно зі статистичною звітністю): сума продажної вартості всіх путівок та середня вартість одного ліжка-дня. Сума продажної вартості всіх путівок – це, фактично, доход дитячого оздоровчого

закладу за певний період. Цей показник характеризує «масштаб» діяльності дитячого оздоровчого закладу, його «потужність». На сьогодні у Запорізькій області діє Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2020 року, затверджена рішенням Запорізької обласної ради від 25.02.2016 № 1 [39], але вона не передбачає розвиток сфери оздоровлення дітей, як того вимагає сьогодення. Так, на території Запорізької області діє Комплексна обласна програма з оздоровлення та відпочинку дітей, сімейної, гендерної політики та протидії торгівлі людьми на 2017-2021 роки, затверджена рішенням Запорізької обласної ради від 26.01.2017 № 57 (далі – Обласна програма) [28]. Згідно даної програми, передбачено обсяги та джерела фінансування з напрямку оздоровлення та відпочинку дітей на 2017 – 2021 роки у табл. 6

Таблиця 6

Обсяги та джерела фінансування Обласної програми з напрямку оздоровлення та відпочинку дітей, тис. грн.

рік	всього	Обсяги фінансування, в тому числі за джерелами фінансування		
		обласний бюджет	районний, міський бюджет	інші джерела
2017	32765,025	32765,025	-	-
2018	34292,101	34292,101	-	-
2019	35815,197	35815,197	-	-
2020	30821,598	30821,598	-	-
2021	30821,598	30821,598	-	-

дані сформовано з [28].

Реалізація Обласної програми дасть змогу:

Підвищити ефективність міжвідомчої координації дій органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій у вирішенні завдань організації якісного оздоровлення дітей.

Надати організаційну, науково-методичну, інформаційну допомогу громадським об'єднанням, фондам, підприємствам, установам та організаціям, дитячим закладам оздоровлення та відпочинку, громадянам.

Щороку збільшувати кількість дітей, які отримують послуги з оздоровлення та відпочинку, особливо дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, охоплювати до 75% дітей шкільного віку послугами із оздоровлення та відпочинку, за рахунок усіх джерел фінансування.

Протягом 2019 року послугами оздоровлення та відпочинку забезпечено 46 569 дітей або 25,1 % (у 2018 році – 51127 дітей або 27,6%) дітей пільгових категорій від загальної чисельності дітей шкільного віку, з них:

послугами оздоровлення забезпечено 23 500 дітей пільгових категорій, що складає 12,7 % (у 2018 році – 23 789 або 12,8%) від загальної чисельності дітей шкільного віку в Запорізькій області;

послугами відпочинку забезпечено 27 015 дітей пільгових категорій, що складає 14,6 % (у 2018 році – 27 338 або 14,8%) від загальної чисельності дітей шкільного віку в Запорізькій області.

Разом з тим, є території Запорізької області, де загальна чисельність дітей пільгових категорій забезпечених послугами оздоровлення значно нижче ніж у 2018 році. Це Берестівська об'єднана територіальна громада Бердянського району (2018 – 13,9%; 2019 – 6,05 %);

Підгірненська об'єднана територіальна громада Василівського району (2018 – 14,45 %; 2019 – 2,31 %);

Великобілозерська об'єднана територіальна громада (2018 – 51 %; 2019 – 1,9 %);

Новоуспенівська об'єднана територіальна громада Веселівського району (2018 – 20 %; 2019 – 3 %);

Камянсько – Дніпровська об'єднана територіальна громада (2018 – 26 %; 2019 - 2 %).

Зберегти та розвивати мережу дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, поліпшити їх матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення.

Лише за 7 років у Запорізькій області скоротилась мережа дитячих закладів оздоровлення та відпочинку на 18 закладів.

Протягом оздоровчої кампанії 2019 року у Запорізькій області здійснювали свою діяльність лише 31 (у 2018, 2017 – 34, 2016 – 35, 2015 – 37, 2014 – 46, 2013 - 49) дитячий заклад оздоровлення та відпочинку з них:

– заклади санаторного типу 2 – дитячий заклад санаторного типу «Факел» (медична практика, місткість – 500 чол.), дитячий заклад санаторного типу «Лісова пісня» (медична практика, місткість – 400 чол.);

– позаміські дитячі заклади оздоровлення та відпочинку 29 – дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Супутник», приватне підприємство «Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Чайка», приватне акціонерне товариство «Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Салют», приватне акціонерне товариство «Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Зміна», дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Лазурна райдуга», дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Одіссей», дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Сонячний» (Якимівський район), дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Сонячний» (м. Бердянськ), дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Меотіда», дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Прометей», дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Ювілейний», дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Факел», дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Аіст», дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Молода гвардія», дитячий позаміський заклад оздоровлення та відпочинку «Юність» відокремленого підрозділу Запорізька атомна електрична станція Державного підприємства «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом», Товариство з обмеженою відповідальністю «Позаміський дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Вогник», дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Северянин» Товариства з обмеженою відповідальністю «Еліна плюс», дитячий оздоровчий заклад «Весна», дитячий

оздоровчий заклад «Чайка», дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Стріла» Запорізької дирекції Українського державного підприємства поштового зв'язку «Укрпошта», відокремлений структурний підрозділ - дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Еврика», Оріхівське міжгосподарське колективне підприємство «Дитячий оздоровчий заклад «Волна», Приморська філія «Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку ім. Гагаріна» приватного акціонерного товариства «Тера-Гарант», приватне підприємство «Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Салют» Ради сільськогосподарських підприємств Приморського краю, відокремлений підрозділ «Оздоровчий комплекс «Маяк» публічного акціонерного товариства «Мотор Січ», міське комунальне підприємство «Дитячий оздоровчий центр «Червона гвоздика», дитячий оздоровчий комплекс «Райський куточок», оздоровчий комплекс «Криворізький гірник», дитячий позаміський заклад оздоровлення та відпочинку «Мрія», позаміський дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Морська хвиля» ГУ МВС України у Запорізькій області. Ці заклади надають послуги з розміщення та проживання, організації харчування, виховної діяльності та дозвілля, послуги з фізкультурно-спортивної діяльності, медичного обслуговування, розвитку творчих здібностей дітей, вивченню іноземних мов, психологічні послуги.

Дитячі центри у Запорізькій області відсутні, проте і в Україні їх налічується всього 9.

Також, Обласною програмою заплановано у 2017 – 2019 роках провести капітальний ремонт та реконструкцію дитячого закладу оздоровлення та відпочинку «Морський» (сmt. Кирилівка, Запорізька область) комунальної форми власності, власність Запорізької обласної ради на суму 15 млн грн.

У зв'язку із змінами, внесеними 9 липня 2017 року до Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» в частині впровадження механізму часткової вартості путівки, у березні 2018 року Запорізькою обласною радою прийняті зміни до Обласної програми.

Так, Обласна програма включає в себе пілотне нововведення щодо співфінансування оздоровлення дітей, які виховуються в сім'ях, де один з батьків працює у бюджетній сфері та підприємствах державної і комунальної форми власності, що дозволяє батькам самостійно обирати дитячий заклад оздоровлення та відпочинку для дитини, купувати путівку за повну вартість, а обласний бюджет компенсує 50% від її вартості.

Виконання даного пункту Обласної програми дасть змогу реалізувати механізм надання коштів на оздоровлення та відпочинок дітей за принципом «гроші ходять за дитиною». Цей механізм дозволить не лише збільшити кількість дітей, охоплених відповідними послугами, але й зберегти та підтримати мережу дитячих закладів оздоровлення та відпочинку Запорізької області.

Обсяги субвенції з обласного бюджету місцевим бюджетам Запорізької області у (вперше) 2018 році склали 3 млн 165 тис. грн. в рамках Обласної програми для надання адресної соціальної допомоги на оздоровлення дітей, які виховуються в сім'ях, де один із батьків працює у бюджетній сфері.

Таким чином, проаналізувавши ситуацію у сегменті дитячого оздоровлення та відпочинку регіону, відокремлемо її головні проблеми та альтернативні шляхи виходу з цього становища. До них належать:

- зменшення кількості дитячих закладів оздоровлення та відпочинку Запорізької області;
- забезпечення централізовано питною водою Кирилівської оздоровчої зони;
- навмисне закриття, ліквідація та перепрофілювання дитячих закладів оздоровлення та відпочинку;
- зменшення індивідуальних строків оздоровлення з 21 дня до 14 – 18 днів;
- масове порушення норм екологічної, сейсмічної безпеки при реконструкції баз розміщення дітей та молоді;

– недосконалість організації оздоровчого процесу та забезпечення умов для реалізації прав дітей на повноцінне та якісне оздоровлення і відпочинок;

– проведення необхідної підготовки дитячих закладів оздоровлення та відпочинку до прийому дітей на оздоровлення та відпочинок, звернувши особливу увагу на стан водопровідних та каналізаційних систем, організацію харчування, медичного забезпечення дітей та ефективної профілактики інфекційних захворювань, харчових отруєнь.

Виходячи із вищенаведеної інтерпретації головних чинників, можна сформулювати основні стратегічні орієнтири розвитку системи дитячого оздоровлення в Україні. Зокрема, це підвищення ефективності функціонування та удосконалення організації системи охорони здоров'я в країні, розроблення заходів державної політики, спрямованих передусім на забезпечення якісного оздоровлення та безпечного відпочинку дітей, формування нової моделі фінансового забезпечення системи дитячого оздоровлення.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей можна зробити наступні висновки:

1. На основі аналізу й узагальнення теоретико-методологічних підходів до вивчення системи дитячого оздоровлення та відпочинку обґрунтовано необхідність комплексного дослідження науково-методичних, економіко-правових, організаційно-управлінських аспектів формування і розвитку системи дитячого оздоровлення та відпочинку дітей в Україні так і на регіональному рівні.

2. За результатами проведено аналізу розкриття понять «оздоровлення», «відпочинок» дійшли висновку, що визначальною рисою дитячого оздоровлення та відпочинку є його поліфункціональний характер, що надає змогу виокремити наступні функції: рекреаційну, соціальну, економічну, культурну, просвітницько-виховну, політичну та інші.

Визначено суттєву відмінність між дефініціями «відпочинок» та «оздоровлення» полягає в тому, що відпочинок не обмежується тільки поліпшенням та зміцненням фізичного і психічного стану здоров'я дітей, а й включає заходи, спрямовані на розвиток духовності і соціальної активності.

3. У розробленні публічно-управлінської діяльності у сфері оздоровлення та відпочинку дітей переважають методологічні і методичні підходи дослідження оздоровлення та відпочинку.

4. Визначено й обґрунтовано історичні періоди розвитку системи оздоровлення та відпочинку дітей, які розкривають соціально-політичні аспекти розвитку країни у ХХ столітті і відображають концептуальні підходи та законодавче регулювання розвитку сфери оздоровлення та відпочинку дітей.

5. За результатами аналізу понятійно-термінологічного апарату дослідження дитячого оздоровлення та відпочинку запропоновано визначення системи дитячого оздоровлення та відпочинку. Визначено структурування системи дитячого оздоровлення та відпочинку дітей. Визначено центральну підсистему – суб'єкти дитячого оздоровлення та відпочинку.

6. Охарактеризовано основні аспекти нормативно-правового забезпечення оздоровлення та відпочинку дітей в Україні. Нормативно-правова база спрямована на створення оптимальних умов для безпечного та ефективного перебування дітей (суб'єктів) оздоровчо-відпочинкового процесу у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку всіх типів та форм власності, що надалі сприятиме зміцненню фізичного, психічного здоров'я дітей в Україні, забезпечить збереження мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, особливо тих, які надають оздоровчі послуги, а це позаміські, санаторні заклади та дитячі центри без права їх закриття, перепрофілювання, ліквідації або передачі під заставу. Зроблено висновок, що кількісні показники щорічних оздоровчих кампаній досягнуті, в більшості територій України лише завдяки закладам відпочинку, тобто «відпочинок на асфальті», відпочинок у пришкільних таборах не можна за якістю визнавати повноцінним відновленням сил дітей. Діюче законодавство у сфері оздоровлення та відпочинку дітей відстає від сучасних потреб у цій сфері, у більшості потребує змін та доповнень, тобто потребує доопрацювань, особливо сьогодні, коли проводиться адміністративно-територіальна реформа.

7. Проаналізовані причини, умови і чинники розвитку мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. Отримані результати свідчать, що не дивлячись на природно-ресурсний потенціал Запорізької області, який використовується для оздоровлення та відпочинку дітей і декларовані державні пріоритети щодо збереження мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, щорічне збільшення кількості дітей, які отримали послуги оздоровлення, а не відпочинку, тільки в Запорізькій області за останнє десятиліття мережа дитячих закладів оздоровлення та відпочинку скоротилася більш ніж на третину. Переважаючими на сьогодні є дитячі заклади з денним перебуванням на базі навчальних закладів, які не відносяться до оздоровлення та спотворюють загальну статистику з оздоровлення та відпочинку дітей у регіоні.

8. Запропоновано довгострокову перспективу розвитку та зміцнення мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку у вигляді стратегії розвитку дитячого оздоровлення та відпочинку. Спостерігається непослідовність, невизначеність орієнтації що реалізується на різних рівнях державної влади у сфері оздоровлення та відпочинку дітей та мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку заходів управлінського характеру. І, як наслідок, відсутність сформульованої державної політики у цій сфері, відбувається реалізація поточних конфліктуючих один з одним внутрішньо системних інтересів, які вимагають окремого аналізу. Виходячи із вищенаведеної інтерпретації головних чинників, можна сформулювати основні стратегічні орієнтири розвитку системи дитячого оздоровлення в Україні. Зокрема, це підвищення ефективності функціонування та удосконалення організації системи охорони здоров'я в країні, розроблення заходів державної політики, спрямованих передусім на забезпечення якісного оздоровлення та безпечного відпочинку дітей, формування нової моделі фінансового забезпечення системи дитячого оздоровлення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Беккер Г. Человеческий капитал. Москва : Издательство МГУ, 1997. 11 с.
2. Березюк О.В., Воронцова Т.В. Організація профілактичної роботи у навчальних закладах. Посібник для адміністраторів системи освіти. *Здоров'я через освіту*, Київ, 2014. №3. С. 6-9
3. Блауг М. Методология экономической науки, или как экономисты объясняют. Москва : МГУ, 2004. 421 с.
4. Бобкова А. Правовое обеспечение рекреационной деятельности. Донецк : Юго-Восток, 2000. 308 с.
5. Бусел В. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь: «Перун», 2004. 1440 с.
6. Гаман П. Менеджмент як теорія і практика для керівника санаторно-курортного закладу. *Економіка та держава*, 2007. № 9. С. 56-59.
7. Гаман П. Розвиток рекреаційної сфери Карпатського регіону України: теорія та практика державного регулювання. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. 306 с.
8. Головне управління статистики у Запорізькій області. URL: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua>.
9. Горбинко В. М. Концепція діяльності дитячого оздоровчого закладу «Астра». *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. № 6. с. 57-60.
10. Гордин И. Проблемы истории пионерской организации в советской педагогической литературе. Москва : Просвещение, 1982. 176 с.
11. Гудзь П. Механізм розвитку курортно-рекреаційних територій в сучасних умовах. Донецьк : Книгарня, 2003. 36 с.
12. Дементьева Т. Рекреация: социально-экономические и правовые аспекты. Київ : Наукова думка, 1992. 143 с.
13. Департамент соціального захисту населення Запорізької обласної державної адміністрації. URL: <http://dszn-zoda.gov.ua>.
14. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

15. Державний реєстр дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. URL: <http://drdz.mlsp.gov.ua/msm/>.
16. Державний соціальний стандарт оздоровлення та відпочинку дітей від 13.08.2009 № 2881 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0854-09>.
17. Деякі питання ведення Державного реєстру майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2019 № 580 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-2019>.
18. Деякі питання забезпечення функціонування державних підприємств «Міжнародний дитячий центр «Артек» і «Український дитячий центр «молода гвардія»»: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.01. 2009 № 54 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/54-2009-%D0%BF>.
19. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку внесуть в реєстр URL: <https://jurliga.ligazakon.net>.
20. Дитячі оздоровчі заклади (табори), які працювали влітку в Україні 1995-2009 URL: <http://www.lgtinfo.com.ua/images/stories/statistics/ukr/duttaor.pdf>.
21. Довідник нормативно-правових актів з оздоровлення та відпочинку дітей/ Упор. Мещан І. Дроздова О., Шапошнікова В. Акцент Інвест-трейд, Запоріжжя, 2013. 200 с.
22. Долишний М., Ткаченко К. Карпатський рекреаційний комплекс; Наукова думка, Київ, 1984. 148 с.
23. Євдокименко В. Регіональна політика розвитку туризму: Методологія формування, механізм рекреації. Чернівці: Інститут регіональних досліджень Прут, 1996. 287 с.
24. Інформація про хід проведення оздоровлення та відпочинку дітей URL: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=15346.
25. Калініченко А. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку: поняття, види та форми діяльності. Державне управління в Україні: проблеми державотворення, виклики та перспективи : Матеріали II Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів з державного управління (3 червня 2011 року). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2011. С. 30–34.

26. Кашуба Я. Формування системи дитячого оздоровлення і туризму. Львів: ПАІС, 2007. 293 с.
27. Класифікація видів економічної діяльності. ДК 009:2005. Національний класифікатор України; Держспоживстандарт України, Київ, 2005. 191 с.
28. Комплексна обласна програма з оздоровлення та відпочинку дітей, сімейної, гендерної політики та протидії торгівлі людьми на 2017-2021 роки, затверджена рішенням Запорізької обласної ради від 26.01.2017 № 57 URL : <http://zor.gov.ua>.
29. Концепція Державної цільової соціальної програми оздоровлення і відпочинку дітей та розвитку мережі дитячих оздоровчих закладів на період до 2021 року URL : <http://www.mlsp.gov.ua>.
30. Кравців В. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього», 2016. 100 с.
31. Кравців В., Євдокименко В. Рекреаційна політика в Карпатському регіоні: принципи формування, шляхи реалізації. Чернівці : Прут, 1995. 71 с.
32. Мацола В. Рекреаційно-оздоровчо-туристичний комплекс (питання теорії, методології і практики); Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 1998. 278 с.
33. Мацола В. Рекреаційно-туристичний комплекс України. Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 1997. 259 с.
34. Методи педагогічного дослідження, загальні відомості про методи наукового пізнання. Навч. посібник. URL: https://pidruchniki.com/pedagogika/metodi_pedagogichnogo_doslidzhennya.
35. Методичні рекомендації щодо виконання власних (самоврядних) повноважень об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення. *Міністерство соціальної політики України*. URL: <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article>.
36. Мироненко Н. Рекреационная география. Москва : МГУ, 1981. 207 с.

37. Наказний М. Проектування діяльності дитячого оздоровчого закладу: теорія і технологія. Дніпропетровськ : Дніпро 2010. 476 с.
38. Організація відпочинку та оздоровлення дітей в Україні: зб. нормат. документів та інформ. матеріалів / упоряд.: З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко, Л. Ю. Якименко, Л. І. Стрига. Київ: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. 170 с.
39. Офіційний сайт Запорізької обласної ради URL : <http://zorg.gov.ua>
40. Поп С. Природні ресурси Закарпаття. ТОВ “Спектраль”, Ужгород, 2002. 296 с.
41. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
42. Про ефективне використання державних коштів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10. 2016 № 710 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
43. Про забезпечення права дітей на оздоровлення та відпочинок в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, підпорядкованих органам управління освітою: Наказ МОН № 12 від 07.02.14 URL: <http://osvita.ua/legislation/other/41213>.
44. Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період од 2016 року: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-17>.
45. Про затвердження Плану заходів щодо організації та проведення оздоровлення і відпочинку дітей у 2018 році: Наказ Міністерства соціальної політики України № 648, 05.05.2018 URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/?t=6&from=&till=&g=149&cat=0&d>.
46. Про затвердження Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку. Постанова КМУ № 422 від 23.04.2009 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/422-2009-%D0%BF>.
47. Про затвердження форм звітності з питань охоплення дітей шкільного віку оздоровленням і відпочинком за бюджетні кошти та інструкції щодо

- їх заповнення: Наказ МСПУ № 339 від 06.03.2017
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
48. Про оздоровлення та відпочинок дітей: Закон України
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-17>.
49. Про організацію оздоровлення та відпочинку дітей Запорізької області у 2019-2021 років: Розпорядження голови Запорізької обласної державної адміністрації від 16.05.2019 № 261 URL: <https://www.zoda.gov.ua>.
50. Про охорону дитинства. Закон України
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
51. Про позашкільну освіту. Закон України
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>.
52. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р
URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
53. Публичная политика: от теории к практике. СПб : Алетейя, 2008. С. 356.
54. Рендович П. Конкурентоспроможність регіонального санаторно-курортного продукту. *Соціальні фінансові та економічні основи ефективної глобалізації світової економіки* : матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. студ. і молод. вчених (Донецьк, 30 бер. 2010 р.). Донецьк : ТОВ «ДЕГІ», 2010. С. 175-177.
55. Рендович П. Пріоритети розвитку санаторно-курортного комплексу в Україні. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації* : зб. тез доп. VII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених. Тернопіль : Економічна думка, 2010. Ч. 2. С. 367-369.
56. Рогатенюк Е. Науково-методичні основи розвитку механізму ціноутворення у регіональному рекреаційному комплексі. Сімферополь : КГУ, 2006. 20 с.

57. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Підручник під ред. В.В. Ковалевського. Київ: Знання, 2006. 350 с.
58. Романенко М. Освітня парадигма: генезис ідей та систем. Донецьк : Промінь, 2000. 160 с.
59. Смаль І. Рекреація і туризм: короткий тлумачний словник термінів і понять. Ніжин : Вид-во НДУ ім. Гоголя, 2006. 80 с.
60. Стеченко Д. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: підручник. Київ : Вікар, 2006. 396 с.
61. Теоретичні основи функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. URL: https://pidruchniki.com//teoretichniosnovi_funktsionuvanny (дата звернення: 10.11.2019).
62. Тертична Л. Інноваційний розвиток і людський капітал. *Вісник Хмельницького наукового університету. Економічні науки* т. 2, 2005. с. 179-183.
63. Турло Н. Діагностика трансформації туристично-рекреаційного комплексу м. Києва. Київ : КНУ, 2006. 16 с.
64. Українська Радянська енциклопедія. Том 9. Вид. друге; Головна редакція Української Радянської енциклопедії, Київ, 1983. 559 с.
65. Філоненко О. Підготовка майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах України до виховної роботи в літніх дитячих оздоровчих таборах (друга половина ХХ ст. - початок ХХІ ст). Переяслав-Хмельницький : ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2013. 24 с.
66. Цінова політика санаторно-курортних закладів в умовах ринкової економіки : метод. рек. ЗАТ лікувально-оздоровчих закладів Профспілок України „Укрпрофоздоровниця”. Київ : Управління економічного аналізу і прогнозування, 2011. 14 с.
67. Цьохла С. Трансформація рекреаційної діяльності та розвиток ринку курортно-рекреаційних послуг. Сімферополь : Таврія, 2008. 352с.

68. Чорненко Н. Організація туристичної індустрії : навч. посіб. Київ : Атака, 2006. 264 с.
69. Шапошнікова В. Функціонування та розвиток дитячих закладів оздоровлення та відпочинку Запорізької області. *Наукові теорії сьогодення та перспективи розвитку наукової думки: матеріали міжнародної наукової конференції* т.1, 11 жовтня 2019 р., МЦНД, Київ, с. 75-81.
70. Шаптала О. Автономна Республіка Крим: проблемні питання управління рекреаційного обслуговування. Одеса : ОРІД НАДУ, 2003. 264 с.
71. Школа І. Менеджмент туристичної індустрії: навч. пос. Чернівці: Книги – XXI, 2005. 596 с.
72. Шмагина В. Харичков С.. Рекреация и туризм в системе современных приоритетов социально-экономического развития. Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2000. 70 с.
73. Schultz T. Investment in Human Capital/ T. Schultz *The American Economic Review* № 1, 1961, P. 38-56.

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я Шапошнікова Вікторія Олександрівна, студентка 3 курсу, форми навчання заочна, факультету соціології та управління, спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування», адреса електронної пошти tori85@ukr.net,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему: «Публічно-управлінська діяльність у сфері оздоровлення та відпочинку дітей: регіональний аспект» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) Шапошнікова В.О.
Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) Ель Гуессаб Карим